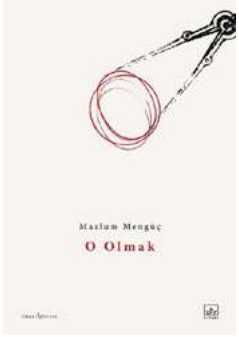
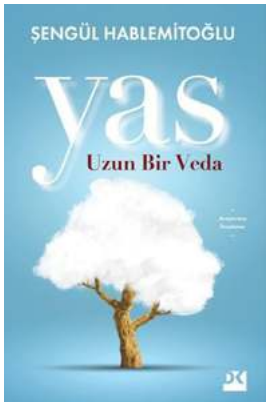
gazete duvar
kitaP.

O Olmak
İthaki Yayınları'ndan...

SAYI: 164
YIL: 4

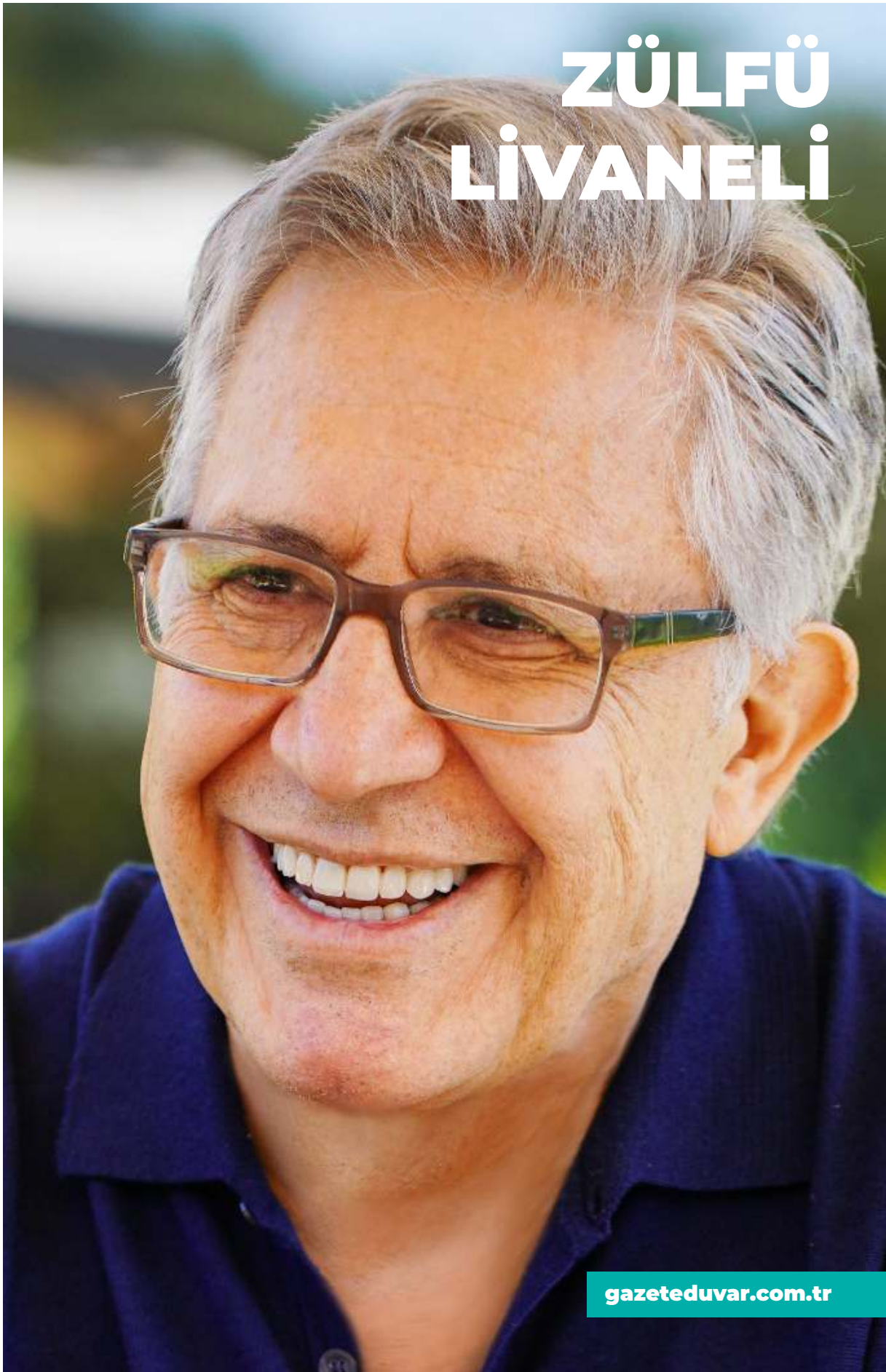
Şengül Hablemitoğlu: Yas artık dijital bir fenomen
S: 16

Siyaset ve dinin sinemasal doğası
S: 24

İktidarın 'ideal toplum' düşüncesi ve Diyanet
S: 28

gazeteduvar.com.tr

ZÜLFÜ LİVANELİ

4
Zülfü Livaneli: İnsanlığın utancıdır bu!
okan çil

10
İnsan merkezli dünya eleştirilerinin bir parçası olarak: R.U.R
emek erez

16
Şengül Hablemitoğlu: Yas artık dijital bir fenomen
anıl mert özsoy

24
Siyaset ve dinin sinemasal doğası: Siyaset ve Dinin Gösterisi
soner sert

28
İktidarın ‘ideal toplum’ düşüncesi ve Diyanet
ali bulunmaz

35
Hıristiyan Batı dünyasında ‘ötekilerin’ tarihi
tuna arıgüç

40
Empati ve umut arasında: Kelebek Zihinli Çocuk
erhan yılmaz

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar
Okan Çil, Emek Erez, Anıl Mert Özsoy, Ali Bulunmaz, Ezgi Sivrikaya, Soner Sert, Tuna Arıgüç, Erhan Yılmaz

Yönetim Yeri:
Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

gazete duvar
kitaP.

Sayı: 164
Haziran 2021

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza çağdaş Tükçe edebiyatın önemli isimlerinden Zülfü Livaneli'yi taşıdık.

Okan Çil'e konuşan Livaneli'nin son kitabı Balıkçı ve Oğlu, İnkılap Yayınları tarafından yayımlandı.

Ebru Thwaites Diken'in 'Siyaset ve Dinin Gösterisi' kitabı Metis Yayınları tarafından yayımlandı. Çalışmada Ulak, Takva, İtirazım Var, İftarlık Gazoz, The İmam, Gölgesizler filmleri inceleniyor. Soner Sert yazdı...

Karel Čapek'in 'R.U.R' kitabı çizgi roman haliyle Telemak Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap, insanın yerini teknolojik üretimler aldığında bunun sonunun nereye varacağını sorguluyor. Emek Erez inceledi.

Burcu Karakaş, 'Biz Her Şeyiz' çalışmasında iki soruya yanıt arıyor: "Diyanet İşleri Başkanlığı, nasıl oldu da bu konuma geldi?" ve "Diyanet, eriştiği ayrıcalıklı konumda nasıl çalışmalar yapıyor?" Ali Bulunmaz'ın kaleminden...

Haydar Akın'ın 'Delilik, Melankoli, Cinlenme' çalışması, Verba Yayınları tarafından yayımlandı. Akın'ın çalışması, Batı dünyasında "ötekilerin" tarihini gözler önüne seriyor. Tuna Arıgüç inceledi.

Victoria Williamson'ın romanı 'Kelebek Zihinli Çocuk', Genç Timaş Yayınları tarafından yayımlandı. Yazar, yeni dünyada yaşanan zorlukları edebiyatın tüm olanaklarını kullanarak çocuklara aktarıyor. Erhan Yılmaz yazdı.

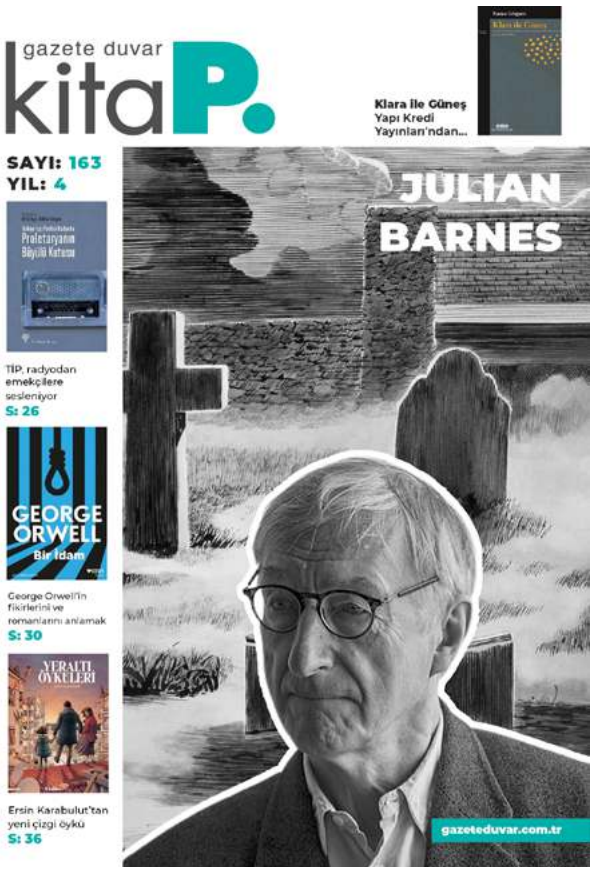
Prof. Dr. Şengül Hablemitoğlu'nun yeni kitabı 'Yas -Uzun Bir Veda' Doğan Kitap tarafından yayımlandı. Hablemitoğlu, "Yaşam ve ölüm çevrimiçi dünya ile iç içe geçti" diyor.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar…

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
JULIAN BARNES...
Okuyucudan alacağım bir mektup fikrimi değiştirir

Zülfü Livaneli: İnsanlığın utancıdır bu!

Zülfü Livaneli ile aile, aşk, ebeveynlik, evlat, kadın dayanışması, dostluk, göç ve doğa meselesini ele aldığı yeni romanı Balıkçı ve Oğlu'nu konuştuk.

okan çil

Zülfü Livaneli ‘nin aile, aşk, ebeveynlik, evlat, kadın dayanışması, dostluk, göç ve doğa meselesini ele aldığı yeni romanı Balıkçı ve Oğlu, İnkılap Yayınları tarafından yayımlandı.

Balıkçı ve Oğlu , Zülfü Livaneli, 140 sayfa, İnkılap Kitabevi, 2021.

Zülfü Livaneli, son romanı Balıkçı ve Oğlu’nda Ege balıkçılarının ve göçmenlerin yaşadıklarını kaleme alıyor. Livaneli, son yılların en büyük vahşetlerinden ‘göçmenliği’ balıkçı Mustafa, Mesude ve Samir bebek üzerinden anlatıyor.

Balıkçı ve Oğlu, Ege’nin tarihinden bugününe, balık çiftliklerine ve rant hırsıyla dağlara, kıyılara saldıran şirketlerin yarattığı ekolojik yıkıma dair birçok tespitte bulunuyor. Roman aynı zamanda göçmenlerin bir bilinmeze doğru göze aldıkları yolculuğu, hayatta kalma çabalarını odağına alıyor.

Zülfü Livaneli ile aile, aşk, ebeveynlik, evlat, kadın dayanışması, dostluk, göç ve doğa meselesini ele aldığı yeni romanı Balıkçı ve Oğlu’nu konuştuk.

Romanlar her ne kadar kurgusal olsa da yazarın içinde yaşadığı toplumun gerçeklerini yansıtan birer tarihi metin işlevi de görüyor. Bundan önceki romanlarınızı da düşündüğümüzde Balıkçı ve Oğlu, bu karşılaştırmanın neresinde yer alıyor?

Söylediğiniz gibi, yazar toplum denizinin içinde yüzen bir balık gibi bütün akıntıları, fırtınaları duyumsamalı ve yansıtmalı. Benim romanlarımda da karakterler aracılığıyla toplumun sarsıntılarının duyulduğunu sanıyorum. Daha önceki romanlarımda töre cinayetlerinden diktatörlüğe, gelenekten modernite sancılarına, kuşak çatışmalarına, Roboski’den Gezi’ye kadar bilincimize yansıyan pek çok konu işlendi. Bu kez de Ege’nin yoksul balıkçıları ve çaresiz göçmenler girdi bu yapıya.

Yazar toplum denizinin içinde yüzen bir balık gibi bütün akıntıları, fırtınaları duyumsamalı ve yansıtmalı.

Balıkçı ve Oğlu'nda göçmenlik, ekolojik sorunlar ve rant meselesi yer alıyor. Bir yazar olarak böyle bir hikâyeyi anlatmak sizin için ne ifade ediyor?

Çağımızın sorunları romanlarımda sosyolojik ve düşünsel boyutta yer almıyor. Oluşturduğum karakterlerin bilinçlerine ve duygularına yaptığı etkiler olarak anlatılıyor. Bence roman yazımının vazgeçilmez koşuludur bu. Ortega y Gasset ''Ben kendimin ve çevremin toplamıyım'' demişti. Doğrudur. Hiçbirimiz bir cam fanus içinde yaşamıyoruz. Çevremizdeki insanlar, doğanın tahribi, kapitalizmin saldırıları hayatımızın gerçekleri. Ben de bu toplumda yaşayan bir kişi olarak, beni üzen, yoran ve değiştirmek için mücadele ettiğim koşulları romanlarıma yansıtıyorum elbette.

'HER İLHAM HAYATTAN GELİR...'

Balıkçı Mustafa ve eşi Mesude Balıkçı ve Oğlu'nun ana karakterleri. Bir yazarın karakter yaratımını nasıl değerlendiriyorsunuz ve sizin ilhamınız nerden geliyor?

Her ilham hayattan gelir elbette. Marcel Proust'a karakterlerini gerçek hayattan alıp almadığını sormuşlardı. O da evet demişti, her karakterde yaklaşık sekiz yüz kişi var. İlhamı hayattan alıyoruz ama bunu birebir yansıtırsak adına sanat denmez. Binlerce izlenim, imge, düşünce, hayal, bir çiçek dürbününü sallarcasına iç içe geçip yeni kompozisyonlar oluşturuyor. Bence bir romanın asıl değeri, yarattığı karakterlerle ölçülür. O karakterler bir tanıdığınız, ruhunu, psikolojisini bildiğiniz kişilere dönüşürse roman görevini yapmış demektir.

> Çağımızın sorunları romanlarımda sosyolojik ve düşünsel boyutta yer almıyor. Oluşturduğum karakterlerin bilinçlerine ve duygularına yaptığı etkiler olarak anlatılıyor.

Türkiye'de ve dünyada yoksulluk, vahşi kapitalizmin yarattığı bir gerçek. Balıkçı ve Oğlu'nda da yoksul, ekmeğini denizden çıkaran bir ailenin dramını görüyoruz. Bu dramın etrafında gelişen pek çok olayın içinde okur kendini sorguluyor ve empati gücü artıyor. Yazarken bu empatiyi nasıl kurdunuz?

Günümüzün dünyasında ve Türkiye'de yoksulluk en önemli sorunlardan biri. Emeğin sömürülmesi, bir yanda akla ziyan servetler birikirken öte yanda gıdaya, ilaca, temiz suya erişemeyen kitlelerin sapır sapır kırılması, göçler, birbirini izleyen felaketler Mustafa ve Mesude'nin bilincine yansıdığı biçimiyle hayatımıza giriyor. Bu karakterleri çok sevdim ben. Yazarken onların derdiyle dertlendim, onların sevincine, kaygısına, mutluluğuna, mutsuzluğuna katıldım.

'PSİKOLOJİ OLMAZSA OLMAZIDIR ROMANLARIN...'

Psikoloji unsurunu da görüyoruz karakterlerde...

Psikoloji olmazsa olmazıdır romanların. 2500 yıl önceki Yunan trajedilerinden bu yana insan psikolojisi çok da değişmiyor. Sosyal ortamda yaşayan bir insanın derisinin altına girip, kalbine, duygularına ulaşabilmek, roman sanatının temel görevi. Zaten karakterlere can verebilmeniz sadece onların psikolojik derinliklerine inebilmekle mümkün oluyor. Yoksa kalıp olarak kalıyor.

Baba ve Oğlu, Egeli balıkçı bir ailenin başından geçen olayları işlese de biliyoruz ki göçmen meselesi geçmişten bugüne egemenlerin yoksul halklar üzerinde yarattığı en büyük trajedilerden biri... Böylesine evrensel nite-

> Günümüzün dünyasında ve Türkiye'de yoksulluk en önemli sorunlardan biri. Emeğin sömürülmesi, bir yanda akla ziyan servetler birikirken öte yanda gıdaya, ilaca, temiz suya erişemeyen kitlelerin sapır sapır kırılması, göçler, birbirini izleyen felaketler Mustafa ve Mesude'nin bilincine yansıdığı biçimiyle hayatımıza giriyor.

likte bir meseleyi yerel motiflerle işliyorsunuz. Bir coğrafyadan dünyaya seslenmek nasıl bir duygu?

Başka türlü bir yolunu bilmiyorum zaten. Bir köyün insanlarını derinlikli bir biçimde yazarsanız, dünyadaki bütün toplumların temel gerçeklerini anlatmış olursunuz. Göçmenlik ise büyük bir trajedi. Sadece Akdeniz'de 16 bin göçmen can verdi. Savaştan, açlıktan, ölümden zulümden kaçan insanlardı bunlar. Niye göçüyor bu insanlar? Bu kadar büyük tehlikeleri neden göze alıyorlar. Demek ki yaşadıkları koşullar ölümden de beter. İnsanlığın utancıdır bu.

'HALKLARI SEFALETE, İŞ SAVAŞA, HASTALIKLARA MECBUR BIRAKTILAR'

Dünyanın ve Türkiye'nin politikasını nasıl buluyorsunuz?

Zengin Batı ülkeleri insafsız bir katılık içinde. Kolonyal sömürüyle, Asya'nın Afrika'nın, Güney Amerika'nın zenginliklerini çaldılar. Halkları sefalete, iç savaşa, hastalıklara mecbur bıraktılar. Şimdi de oradan kaçan insanlara kapılarını kapatıyorlar. Türkiye ise Suriyeli kardeşlerimizi alıyor ama başka ülkelerden gelenleri geri gönderiyor. Suriyeli göçmenleri de AB'ye karşı koz olarak kullanıyor. Yine de en çok göçmen kabul eden ülke olma özelliği var tabii.

Yurt dışında geçirdiğiniz yılları göz önüne alındığında bu durumun eserlerinize etkileri nasıl oldu?

Bir fikir ve sanat işçisi sürgünde yaşadığı zaman, yerinden sökülüp başka bir toprağa dikilen ağaç gibi hisseder kendini. Köklerini yitirdiği duygusuna kapılır. Kuruma tehlikesi vardır. Bu yüz-

“Edebiyatta modalara kapılmamak gerekiyor. Bunları söyleyerek mesajlı, yavan, biçime aldırmayan kitaplar yazılmasını savunmuyorum elbette. Ama son yıllarda biçimle çok uğraşılıyor.

den ülkesini, dünü ve yarını ile düşünmeye başlar. Oysa o sırada ülkede kalan yurttaşları bugün olup bitenlerle meşguldür. Sürgün, acı çektiği bu süreçte, ülkesinin ve kültürünün tarihselliğini kavrar ve bu durum eserlerine yansır.

‘SÖZ SANATLARI TOPLUMLARI DÖNÜŞTÜRÜR’

“Edebiyat insandan uzaklaştırıldı” diyorsunuz. Edebiyat Mutluluktur kitabınızda edebiyatın kapitalist sistem açısından tehlikeli oluşundan söz ediyorsunuz. Bu meseleyi açar mısınız?

Söz sanatları insanın kalbine giden bir yol bulur ve toplumları dönüştürür. Edebiyat iktidarlar için tehlikeli bir silahtır. Bu kadar çok şair ve yazarın öldürülmesinin sebebi budur zaten. Şimdi kapitalizm edebiyatı emekçilerin, yoksul insanların, acı çeken halkların kendini ifade edebileceği bir sanat olmaktan çıkarıp, anlamsız, konusuz, sadece biçimle oynayan, kedinin kuyruğunu kovaladığı bir oyun haline getirdi.

‘EDEBİYATTA MODALARA KAPILMAMAK GEREKİYOR’

Edebiyat bir yolsa bu yolda yürüyen genç yazar adayları neler yapmalı?

Genç yazarlar bu tuzaklara düşmezse kendileri için de toplum için de iyi olur. Edebiyatta modalara kapılmamak gerekiyor. Bunları söyleyerek mesajlı, yavan, biçime aldırmayan kitaplar yazılmasını savunmuyorum elbette. Ama son yıllarda biçimle çok uğraşılıyor. Oysa bizim ustalardan öğrendiğimiz önemli bir kural var: Her roman ve her konu kendi biçimini getirir.

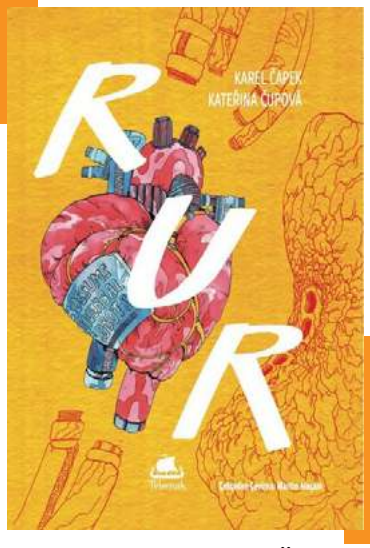
İnsan merkezli dünya eleştirilerinin bir parçası olarak: R.U.R

Karel Čapek'in 'R.U.R' kitabı çizgi roman haliyle Telemak Yayınları tarafından yayımlandı. Kitap, insanın yerini teknolojik üretimler aldığında bunun sonunun nereye varacağını sorguluyor.

emek erez

> Karel Čapek'in 'R.U.R' kitabı çizgi roman haliyle ve Martin Alaçam çevirisiyle Telemak Yayınları tarafından yayımlandı.

UR - Rossum'un Üniversal Robotları, Karel Capek, Çevirmen: Martin Alaçam, 256 syf., Telemak Yayınları, 2021.

İnsan merkezli dünyayı aşındırma denemeleri, günümüz felsefi, politik tartışmalarının odak noktasına yerleşmiş durumda. İnsanı bir tür olarak kabul edip sorumluluğu alma meselesi, gerçekten de şu an dünyanın sorunlarını aşmak için önemli bir yerde duruyor. İnsanın yapıp etmelerinin, doğayla ilişkisinin genellikle insan ve kültür ikiliği üzerinden tartışılması da sıkıntılı. Bu bizi ikiliğin içine sıkıştırıyor, başka türlü olmuş olanı ya da olma imkânını görmemizi engelleyebiliyor.

"İnsan sonrası" tahayyüller, bu konuda farklı bakış açılarını görmemizi sağlıyor. Avrupa merkezci hümanizmin aşılmasının önemli olduğunun altını çizen, Braidotti gibi düşünürler bize bulunduğumuz dünyada başka ilişkilenmelerin olabileceğini hatırlatıyor. Hümanizm eleştirileri bilim-tekniğe dayalı ilerlemenin sorunlarıyla da kesişiyor çünkü bu bakış, insanı devamlı olumlu olarak ileriye doğru hareket edeceği düz bir çizgiye yerleştirirken, ona bir efendi konumu biçiyor. Bu da elbette insan merkezli bir dünyanın ortaya çıkmasında önemli bir etkiye sahip. Ancak bilimi tamamen olumsuzlamanın da çıkış olamayacağını, özellikle popülist liderlerle anılan, hakikat sonrası adı verilen dönemde, bunun bir şekilde anti-entelektüalizmi beslediğine, bilim karşıtlığının aşı, iklim krizi gibi konularda kapitalizmin işlevselleştirdiği bir şeye dönüştüğüne de tanık olduk, oluyoruz. Çünkü bilimsel bilgiye şüpheci yaklaşmakla, bilim karşıtı olmak arasındaki fark belirsizleştirildi. Bu nedenle bilime ve tekniğe bakışımızı başka ilişkilenme biçimlerini göz ardı etmeden sürdürebilmenin yollarını aramak da bugünkü dünyanın önünde duran sorunlardan.

Bunları düşünme nedenim, Modern Çek edebiyatının önemli isimlerinden kabul edilen Karel Čapek'in 'R.U.R 'Rossum'un Üniversal Robotları" adlı kitabı. Kitap, bilim kurgu bir tiyatro oyu-

‘R.U.R’, işçilerin yerini robotların aldığı dünyanın sonunun, insanın sonu olabileceğine dair bir tahayyül sunuyor.

nu olarak yazıldığı dönemde epey ses getiriyor, Telemak Yayınları, Kateřina Čupová’nın çizimleriyle yeniden hayat verdiği bu kitabı, çizgi roman hâliyle Martin Alaçam çevirisiyle bastı. Metnin, çizgilerin etkisiyle sinemasal bir etki hissettirdiğini de hatırlatayım. Kitap, Birinci Dünya Savaşı’nın dönüştürdüğü dünyanın nasıl biçimleneceğine dair bir öngörüden yola çıkarak, insanın yerini teknolojik üretimler aldığında bunun sonunun nereye varacağını sorguluyor. Ancak metnin asıl meselesinin, hümanizm eleştirisi ve yukarıda kısaca bahsettiğimiz bilim ve teknikteki gelişmelerin insan türünün yaşamını nasıl değiştirebileceği hakkında eleştirel bir yaklaşım getirmek olduğu söylenebilir.

İşçilerin yerini robotların aldığı bir dünyanın sonunun, insanın sonu olabileceğine bir tahayyül de sunuyor kitap. Karel Čapek’in bu metninin bir önemi de dünyaya robot kelimesini kazandırmış olması. Metin sayesinde, şu an yaşadığımızın 1920’lerde nasıl hayal edildiğine bakarken, insanın ilerleyen bilim teknik ile birlikte bir yandan efendi misyonu kazanmaya çalıştığına ancak diğer yandan bundan endişe duyduğuna da tanık oluyoruz. Şimdilerde insan üretimi şeylerle başka ilişkilenme biçimlerini tartışırken, metin bize robotların tamamen başka ve yabancı algılandığı bir dünyanın bakış açısını getiriyor.

MÜHENDİS Mİ DOĞA MI?

“Hangi işçi en iyisidir?”

“Sadık olan mı dürüst olan mı?”

“Hayır! En ucuz olan”

“İhtiyacı en az olan”

> Čapek'in metni, bilim kurgu edebiyatı açısından düşündüğümüzde epey erken bir tarihte Helena karakteriyle tam olarak olmasa bile bunu aşmaya çalışmış bir metin çünkü hümanizm eleştirilerinin bugünde geldiği noktaya da temas etmemize izin veriyor.

Čapek'in metni bu sorularla açılıyor. Ucuz iş gücü ve ihtiyacı insana göre daha az olacak bir makine, insanı dertlerinden kurtaracak, onu dünyanın efendisi yapacak. Kitaptaki bilim insanının bakışı bu. "Mühendisin ürünü doğanın ürününden daha üstündür" felsefesiyle oluşan bir dünya yaratıyor yazar ve bunu metin boyunca sorunsallaştırıyor. Tüm işleri robotların yaptığı, insana sadece hükmetmenin kaldığı daimi efendilik veren bir dünya bu ama şöyle bir çelişkisi var: "Mühendisin ürünü doğanın ürününden daha üstün" kabul edildiğinde, doğanın ürünü olan insan, robottan hiyerarşik olarak daha alt bir yere de konumlanıyor. Bu da aslında kitabın sorun ettiği meselelerden birini ortaya çıkarıyor. Hümanist bakış, bir yandan insanı dünyanın en üst mertebesine konumlamaya çalışıyor, diğer yandan ondan daha üstün olarak gördüğü mühendislik edimlerini olumluyor. Bu da şunu düşündürüyor, insanın edimleri bir bakıma kendisine zarar veriyor ki metnin geneline yerleşen "insanın kendi sonunu getireceği" fikri de böylece desteklenmiş oluyor.

Metnin sonrasında ucuz olmaları ve insandan daha çok iş görmeleri nedeniyle dünyanın başka yerlerine dağılıyor robotlar. O kadar yaygın hâle geliyorlar ki insana yapacak pek iş kalmıyor, varlığı bu robotlara efendilik etmeye indirgenen bir tür ortaya çıkıyor. Böylece, robotların yaratıcısı Rossum'un bakışıyla insana bakış da değişiyor: "İnsan anatomisine bir bakmış ve usta bir mühendisin daha iyi bir iş çıkaracağına kanaat getirmişti, kör bağırsak, bademcik, göbek deliği, lenf bezleri… Bir sürü lüzumsuz şey." İnsan da artık bilimin deney malzemesiydi nihayetinde, kendisini efendi olarak kurmak için çıktığı yolda deney masasında bir kadavra olarak yatıyordu, mühendisin bakışı modern bilim tekniğin bakışıydı. Ve insan da bir şekilde

> Kateřina Čupová'nın çizimleriyle içine girdiğimiz Čapek'in 'R.U.R 'Rossum'un Üniversal Robotları''nın dünyası da aslında okura kabuklarından sıyrılarak, robot adı verilen insan üretimi varlıkların dünyasıyla ilişkilenmeye çağırıyor.

makine olarak kuruluyordu, fabrika görevlisinin şu cümleleri bunu yansıtıyor: "Zaten insan hep lüzumsuz işler peşinde değil mi?", "Yürüyüşe çıkmak, keman çalmak, mutlu olmak gibi…" Duyguları, haz aldığı şeyler, mutluluk kısacası bedenin ruhani yanının artık kıymetli olmadığı bir dünyanın insanını anlatıyor bu cümleler ve ona bakışın da değiştiğinin göstergesi oluyor.

HELENA VE DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Kitabın ilginç yanlarından biri, bana kalırsa kadın karakter Helena çünkü başta bahsettiğimiz insan üretimi makinelerle başka türlü bir ilişki kurmayı, onlara farklı açılardan yaklaşmayı deniyor. Devamlı çalıştırılmalarına, hor görülmelerine, aşksız, isyansız bir hayata mahkum edilmelerine karşı çıkıyor, onların varlıklarını bir makinenin ötesinde tanıyor. Ama diğer yandan, insan yanlı bakış aşılamıyor, onlara iyi davranmanın yolu onlara insan gibi davranmak olarak tahayyül edildiğinde robotların kendi varlıklarıyla kabul görmesi imkânsızlaşıyor. Ayrıca, "biz burada yabancıları sevmeyiz" bakışı Čapek'in metninde gözlemlediğimiz bir diğer durum, robotlar birer yabancı olarak insanların dünyasında yer ediyor. Özellikle Helena'nın dadısının söylemi, okurken bu durumu çağrıştırıyor, onun gözünde robotlar, "yabancı, iğrenç, günahkâr" yaratıklar. İnsan türünün kendi dışında kalanla ilişkisini de hatırlatıyor bu bakış. Bunun pek çok örneğini, "dünyayı istila eden uzaylılar" anlatısında görürüz. Daha önce hiç ilişki kurulmadığı düşünülürse bu "kötü uzaylılar" anlatısının altında da bir bakıma insanın "başka" ile kurduğu ilişki biçiminin, iyi bir yansımasını görebiliriz. Čapek'in metni, bilim kurgu edebiyatı açısından düşündüğümüzde epey erken bir tarihte Helena karakteriyle tam olarak olmasa bile bunu aşmaya çalışmış bir metin çünkü hümanizm eleştirilerinin bugünde gel-

diği noktaya da temas etmemize izin veriyor. Günümüzde "insan sonrası" tahayyüllerin yapmaya çalıştığı da biraz bununla ilgili çünkü sadece hümanizm eleştirisi değil, dünyanın insan merkezli olması sorunsallaştırılırken yerleşik bakışın yerinden edilmesi, insan/insan olmayan her şeyi kapsayan bir bakış geliştirme çabası aslında dünyanın tüm şeylerini ve öznelerini ilişkilenmenin parçası kılmak gibi bir amacı taşıyor. 'R.U.R' (Rossum'un Üniversal Robotları) metninin bazı karakterlerinin bu açıdan da değerlendirilebileceğini düşündüm kendi okuma deneyimimde.

Ursula Le Guin, bir söyleşisinde şöyle diyordu: "Bilim kurgu, insanları kültürel kabuklarından sıyrılmaya ve başka varlıkların kabuklarına davet etmeye yardımcı oluyor."[1] Kateřina Čupová'nın çizimleriyle içine girdiğimiz Čapek'in 'R.U.R 'Rossum'un Üniversal Robotları''nın dünyası da aslında okura kabuklarından sıyrılarak, robot adı verilen insan üretimi varlıkların dünyasıyla ilişkilenmeye çağırıyor. Metnin temel argümanı hümanizm eleştirisi ve bilim-teknik temelli ilerleme fikrinin sorgulanması olsa da bana kalırsa bu kitapta sadece insan hakkında düşünmüyoruz. Antroposen adı verilen, insanın teknolojik müdahalelerle, tüketim kültürüyle dünyada yarattığı olumsuzlukların çağında yaşarken, yıllar öncesinin öngörüsünden şimdiki dünyaya bakma şansı buluyoruz. Bu açılardan düşündüğümüzde Čapek'in metni, klasik bir bilim kurgu tiyatro metni olmayı sürdürecek gibi görünüyor.

Čapek'in metni, klasik bir bilim kurgu tiyatro metni olmayı sürdürecek gibi görünüyor.

1-Le Guin, U., (2016), "Ursula K. Le Guin'le Konuşmalar", s. 33, (Der. Carl Freedman), (Çev. Burcu Erdoğan), İstanbul: Agora Yayınları.

Şengül Hablemitoğlu: Yas artık dijital bir fenomen

Prof. Dr. Şengül Hablemitoğlu'nun yeni kitabı 'Yas -Uzun Bir Veda' Doğan Kitap tarafından yayımlandı. Hablemitoğlu, "Yaşam ve ölüm çevrimiçi dünya ile iç içe geçti" diyor.

anıl mert özsoy

Prof. Dr. Şengül Hablemitoğlu'nun kişisel deneyimlerinden, yas terapilerinden ve evrensel örneklerden süzerek oluşturduğu yeni kitabı 'Yas -Uzun Bir Veda' Doğan Kitap tarafından yayımlandı.

Yas - Uzun Bir Veda, Şengül Hablemitoğlu, 200 syf., Doğan Kitap, 2021.

Siyasi cinayetler, toplu katliamlar, çocuklarının kemiklerini arayan onurlu anneler, eli kanlı sistem ve daha birçok tarifi mümkün olmayan acının yaşandığı bir coğrafyanın tam ortasındayız. Yaşanan bunca acının sonucunda yasımızı nasıl tutuyoruz? Yeni dünya yas anlayışımızı nasıl değiştirdi? Pandemi sürecinde yalnız kalan insanlarla nasıl bir dayanışma ağı kurmalıyız?

Prof. Dr. Şengül Hablemitoğlu'nun kişisel deneyimlerinden, yas terapilerinden ve evrensel örneklerden süzerek oluşturduğu yeni kitabı 'Yas -Uzun Bir Veda'da tam olarak bu sorular etrafında şekilleniyor. Hablemitoğlu,"Yas artık sanal bir fenomen. Yaşam ve ölüm çevrimiçi dünya ile iç içe geçti. Binlerce yıldır ölüm ve anma ritüelleri zamana ve fiziksel olarak coğrafi alanlara göre sabitlenmişken şimdi sanal oldu. Sosyal medya profilleri, anma web siteleri ve istenilen zamanda erişilen ses kayıtları aracılığı ile insanlar kayıplarının fiziksel olmasa da sanal varlığını yaşatabiliyorlar. Teknoloji kaybın anlamını değiştirdi" diyor.

İnsanlık, tarihler boyunca kayıplar yaşadı ve bunun ardından gelen duyguyla yer yer baş etmeye çalıştı yer yer de bu duyguya tutundu. "Yas" olarak kavramlaşan durumu nasıl tanımlıyorsunuz?

Yas insanlığın ortak deneyimi. Ve en zorlayıcı deneyimlerden, üstelik keşke sadece pek çok duyguyla başa çıkmaya çalışsak. Öyle kapsayıcı bir deneyim ki, duygusal, düşünsel, sosyal, fiziksel hatta ekonomik ve bazen politik boyutları ile bizi kuşatıyor. Biyopsikososyal bir sürece dönüşüyor. Bunun anlamı, kayıp gerçeği ile iç dünyamız ve diğer tüm değişen yaşam koşullarımız arasında uyum sağlayabilmek için za-

“Yas insanlığın ortak deneyimi. Ve en zorlayıcı deneyimlerden, üstelik keşke sadece pek çok duyguyla başa çıkmaya çalışsak. Öyle kapsayıcı bir deneyim ki, duygusal, düşünsel, sosyal, fiziksel hatta ekonomik ve bazen politik boyutları ile bizi kuşatıyor.”

mana yayılan üzüntüden çok daha fazlasının ortaya çıkması. Gösterdiğimiz tepkiler ve yaşadığımız değişim sakin bir kabulden, ciddi yaşamsal bir krize doğru geniş bir yelpazede. Demin söylediğim gibi, sadece duygusal değil. Bizi, direnelim direnmeyelim değişmeye, dönüşmeye yönlendiren bir süreç. Doğrusu yanlışı, eğrisi düzü olmayan, herkes için farklı, kontrol edemediğimiz, birbirine benzese de nasıl, ne şekilde, ne zaman ortaya çıkacağını bilmediğimiz değişimlere neden olan bir deneyim. Belki de burada en net yanıt verebileceğimiz soruyu sormak daha doğru olacak; yas ne değildir? Dediğimizde kolaylıkla şunu söyleyebiliriz; yas bir hastalık değildir. Neden olduğu pek çok değişime bakınca hastalık gibi görünebilir, tam olarak kişinin kendisini ve yaşamını onarma sürecidir. Geçici, doğal ve gereklidir. Aşamaları olduğu söylenir ancak sıralı, düzenli bir işleyişi de yoktur. Sevdiklerimizi kaybetmek önleyebileceğimiz, durdurabileceğimiz bir durum değil. İsteğimiz dışında katlanmamızı ve bir bedel ödememizi gerektiriyor. Ve kaybın bedeli duyduğumuz acıyı işlediğimiz bir süreç; yani yas tutmak.

‘KİTABI YAZARKEN KİŞİSEL OLANI BAŞUCUMA KOYDUM’

Kişisel ve akademik yas arasında durmaya gayret ederek kitabı oluşturduğunuzu söylüyorsunuz. Akademik olarak yasa yaklaşımınız kişisel hayatınıza nasıl yansıdı?

Kitabın önsözünde bu söylediğinizi şöyle açıkladım; yazarken kişisel olanı başucuma koydum, yaşamım boyunca pek çok kayıp yaşamış, farklı kayıplara tanıklık etmiş biri olarak hem yas danışmanlığı deneyimlerimi hem de öğrendiklerimi birleştirdim. Bu bir perspektif

> “Kitabı yazarken kişisel olanı başucuma koydum, yaşamım boyunca pek çok kayıp yaşamış, farklı kayıplara tanıklık etmiş biri olarak hem yas danışmanlığı deneyimlerimi hem de öğrendiklerimi birleştirdim.

kazandırıyor insana, sonuçta yasa dair literatürle günlük yaşam birbirini tamamladı. Boşluklar doldu ya da anlamlandıramadığım pek çok açıkta kalan durum yerini buldu. Travmatik bir ölüm ve ardından yarattığı travmatik süreçle ne yapacağımı öğrenmeye çalıştım, uzun bir süredir de öğrendiklerimi anlatmaya ve başka insanlara destek olmaya çalışıyorum. Kitap bu çabalarımın bir çıktısı oldu.

‘YAS BİTMİYOR, ACI AZALIYOR, DÖNÜŞÜYOR’

Yas bitiyor mu?

Önce şunu söylemeliyim, yas bitmiyor. Acı azalıyor, dönüşüyor. Bizi de dönüştürüyor. Kaybımızın anlamını bulmaya çalışırken acı azalıyor. Pek çoğumuz bunu sezgisel olarak yapıyoruz. Anlamı bulmak göreceli ve kişiseldir. En zor, en acı kayıp her zaman kendi kaybımızdır. Kaybımızın anlamını sadece biz biliriz. Bu zaman alan bir süreç. Aylar, yıllar geçse de bize ait olan o anlamı bulamayabiliriz. Kabul etmekle başlayabilir kimi zaman, kimi zaman bir başka kayba tanıklık ettiğimizde anlamı fark ederiz. Daha doğrusu, kaybımızla yaşamanın yolunu bulduğumuzda anlama da ulaşmış oluyoruz. Burada söylemeye çalıştığım şey şu; anlama ulaşmak ölüme ve nedenlerine dair bir kavrayışa ulaşmak değil. Çoğumuz hiçbir zaman sevdiklerimizin neden artık yaşamadıklarını asla anlayamayacağız. Ancak bunun bizim için ne anlam taşıdığını bulabilme ihtimalimiz var. Fiziksel varlığı sona eren kişinin duygusal varlığı devam ederken, kaybımızla yeni bir ilişki kurmuş oluruz. Kaybettiğimiz kişi bizim için artık geleceği olmayan bir hatıraya dönüşür. Bu hatıraya duygularımızla karşılık vererek acımızı dindiririz. Üzüntümüzün yoğunluğu azalır kendimize yaşamımıza devam etmek için izin veririz.

“ Yas bitmiyor. Acı azalıyor, dönüşüyor. Bizi de dönüştürüyor. Kaybımızın anlamını bulmaya çalışırken acı azalıyor.”

‘SAĞLIKLI YA DA SAĞLIKSIZ YAS SÜRECİ GİBİ BİR TANIMLAMA DOĞRU DEĞİL’

Acı, ölüm ve kaybı kabullenmenin zihinde beliren ve baş etmesi güç soruları bertaraf ettiğini söylüyorsunuz. Bu sürecin ‘sağlıklı’ işlemesindeki temel motivasyon ve düstur nedir?

Açıkçası sağlıklı ya da sağlıksız yas süreci gibi bir tanımlama yapmamızın doğru olmadığını biliyoruz artık. Sağlıksız ya da sağlıklı diyebilmek için kuracağımız her cümle bir ön yargı ve bir norm gibi görünecektir. Oysa kuralları olan bir süreçten söz etmiyoruz. Çünkü yas tutmak geride kalan her insan için bir ihtiyaç. Herkes için süreç bu ihtiyaç doğrultusunda şekilleniyor. Bu sırada, yas tutarken bir yandan da ölümün bizden aldığı, sevdiğimiz kişinin artık olmadığı farklı bir yaşamı sürdürdüğümüz gerçeğini kabullenmeye çalışıyoruz. Eskisinden farklı bir yaşamın akışına girmek, enerjimizi, duygu ve düşüncelerimizi yavaş yavaş kayıptan uzaklaştırarak hayata yöneltmeye başladığımızda da kabullenme başlıyor. Kaybettiğimiz kişiyi hatırlayabildiğimizi sevmeye devam ettiğimizi fark ettikçe kabullenme güçleniyor. Kabullendikçe de hayata daha fazla katılıyoruz.

‘KRONİK YASA AŞİNA BİR TOPLUMUZ’

Yası çeşitlendiriyorsunuz. Bu noktada ertelenmiş, kronik ve abartılı yas dikkat çekici başlıklar olarak okur karşısına çıkıyor. Doğu toplumlarında yasın uzun ve ağır bir şekilde yaşandığı aşikar… Bir de yıllar sonra ortaya çıkan travmaların yası var. Bu noktada kronik, ertelenmiş ve abartılı yasın kişinin hayatındaki etkileri hakkında neler söylersiniz?

“Sağlıklı ya da sağlıksız yas süreci gibi bir tanımlama yapmamızın doğru olmadığını biliyoruz artık. Sağlıksız ya da sağlıklı diyebilmek için kuracağımız her cümle bir ön yargı ve bir norm gibi görünecektir.”

Doğu toplumlarında yas kişisel bir deneyim olmaktan çıkıp toplumsallaşıyor, hatta yasın cinsiyeti oluyor. Normlara dayalı bir sürece dönüşüyor. Hatta inanç sisteminin öğretileri de işin içine giriyor. Bu, yasın karmaşıklaşmasına neden olabiliyor. Tabii bütün bunlar öznel olmaktan çıkartıyor yası. Kronik yas ise, yasın süreklilik hali. Sanki travmatik ölümlerin yazgısı gibi. Cinayet, intihar, terör saldırısı nedeniyle yaşanan kayıplar kronik yasa alan açıyor. Biz kronik yasa aşina bir toplumuz. Canımızı yakan çok kayıp var. Ve durmaksızın yenileri ekleniyor kayıplarımıza. O zaman kişi geride kalan olarak yası sonlandırmamayı kaybına karşı bir sorumluluk olarak algılıyor ve yaşamını yas tutmaya adıyor. Bazen de bu öyle bir sürece dönüşüyor ki, kişi yas sürecinde kaybının ardından bir adalet ve hak arayışı içinde yasını erteleyebiliyor. Yas tepkileri doğallıkla ortaya çıkamıyor, gizleniyor ve bastırılıyor. Ya da kaybın ardından yoğun şiddetli tepkiler gösteriyoruz. Madde kullanmaktan kendine zarar vermeye kadar abartılı görünen bir durumda oluyoruz. Kaybımız öylesine kabul edilemez ki, biz de yaşamayı istemiyoruz. Biri diğerine kolaylıkla dönüşebiliyor.

‘KAYIPLARIMIZIN ARDINDAN DAYANIŞMA GÖSTEREMİYORUZ’

Psikiyatr Agah Aydın, pandemiyi atlatmak için ulusal yas ilan edilmesini ve ölülerini yalnız başlarına toprağa veren insanları anlamamız gerektiğine dair bir çağrıda bulundu. Kitabınızın yine bir bölümünde siz de pandemi sürecine değiniyorsunuz. Ne dersiniz? Ulusal yas ilan etmek etkili bir yol mu? Her geçen gün artan ölümlerle baş etmenin yolu nedir?

“Doğu toplumlarında yas kişisel bir deneyim olmaktan çıkıp toplumsallaşıyor, hatta yasın cinsiyeti oluyor. Normlara dayalı bir sürece dönüşüyor.”

Agah Aydın’ın çağrısını çok önemsiyorum. Hepimizin dikkatini yöneltmesi gereken bir çağrı, bir şeyler yapmak zorundayız. Kayıplarımıza saygımızı göstermek, bu tuhaf süreci unutmamak, unutturmamak için yas ilan etmek, anma alanları belirlemek ve çoğaltmak zorundayız. Salgın hepimizi etkiledi, ancak kayıplarımızın ardından dayanışma gösteremiyoruz. Oysa kolektif bir yas yaşıyoruz. Topluca yaşamımıza dair kontrolümüzü kaybettiğimiz bir süreçten geçiyoruz. Birlikte yas tutmanın, birbirimizin acısına ortak olmanın yollarını bulmalıyız. Vedalaşamadan yalnız öldü insanlar. Kayıp sayımız 45 binin üzerinde. Birden fazla yakınını kaybedenler var. İşini, evini, geleceğini kaybedenler var. Kayıplarımızın yasını birlikte dayanışarak tutmalıyız. Geride kalanlara destek olmak için kamusal kapsayıcı bir girişime ihtiyacımız var.

‘YAŞAM VE ÖLÜM ÇEVRİMİÇİ DÜNYA İLE İÇ İÇE GEÇTİ’

Dijital çağ her şeyi olduğu gibi yası da etkiledi ve bu dönüşüm kaçınılmazdı. Dijital platformlarda yas tutmaya dair ne söylersiniz?

Yas artık sanal bir fenomen. Yaşam ve ölüm çevrimiçi dünya ile iç içe geçti. Binlerce yıldır ölüm ve anma ritüelleri zamana ve fiziksel olarak coğrafi alanlara göre sabitlenmişken şimdi sanal oldu. Sosyal medya profilleri, anma web siteleri ve istenilen zamanda erişilen ses kayıtları aracılığı ile insanlar kayıplarının fiziksel olmasa da sanal varlığını yaşatabiliyorlar. Teknoloji kaybın anlamını değiştirdi. Ölümle, kayıpla karşılaşma şeklimiz değişmese de artık, yas tutma şeklimiz kültür, coğrafya vs pek çok şeyden bağımsız hale geldi. Günümüzün çoğulcu, çok kültürlü ve çok inançlı dünyasında yasla ilgili tek bir beklenti dizisi yok tabii ki. Hele de işin içine sanal dünya girdikten sonra bu durum tamamen farklılaştı. Son yirmi beş yılda, yas çalışmaları, aşama ya

“Salgın hepimizi etkiledi, ancak kayıplarımızın ardından dayanışma gösteremiyoruz. Oysa kolektif bir yas yaşıyoruz.”

da görev temelli yas modellerinden, daha esnek olan ve zaman ya da hedeflerle sınırlandırılmayan öznel modellere doğru kaydı. Yasın akıcı ve sürekli değişen döngüsel doğasına sınırlar koymanın mümkün olmadığı da artık kabul ediliyor. Bu yüzden de, devam etme, kabullenme ve kaybın yarattığı boşluk tartışmalı bir yerde duruyor. İletişimin 140 karaktere ve 1 dakikaya ya da saniyelere indirgendiği bir düzende ölümün kanıksandığı bir ortamda, Facebook’ta yayınlanan cenaze selfielerine ya da kayıp mesajlarına bakınca yas tutmanın değişmemesi kaçınılmaz. Günlük yaşamımızda kaybın değerini işlemeye zaman tanımadan, hızla yaşamın akışına, işimize gücümüze dönmemizi bekleyen bir toplumda yas tutabilir miyiz? Bilindik beklentilerin dışına çıktık. Dijitalleşme ve yüksek teknolojiler, gerçeğin yeniden üretilebilir ve oluşturulabilir bir forma dönüşmesi, özellikle sanal gerçeklik uygulamaları insanları gerçek yaşamda ulaşamayacakları ortamlara götürüyor ve istedikleri kişilerle bir araya getiriyor. Bir anlamda teknolojik dirilişi yaşatıyor kayıp yakınlarına. Yakın zamanda Güney Kore’de yapılan ölen kızı ile anneyi bir araya getiren artırılmış sanal gerçeklik uygulamasını hatırlayacaktır herkes. Ölen kişiyi aktif bir varlık olarak akılda tutma ve yaşıyormuşçasına etkileşimde bulunmaya olanak sağlayan bazı uygulamalar var, sanal mezarlıklar var. Bütün uygulamalar yas tutmanın başlangıcı ile kaybı kabullenme arasında geçirilen sürecini hükümsüzleştirecek gibi görünüyor. Bu açıdan sınırları ve sonu olmayan bir sürecin içindeyiz.

Okurlarınızı bekleyen yeni çalışmalarınız var mı?

Kızım’la, Kanije ile bir çalışmaya başladık. Birlikte yazıyoruz. Kabataslak söyleyeyim, toplumsal travmalardan sonra affetme ve uzlaşmaya dair bir çalışma olacak. Yine üzerinde çalıştığım bir taslak daha var, anneler ve kızları ile ilgili. Bakalım ne zaman bitecekler

Siyaset ve dinin sinemasal doğası: Siyaset ve Dinin Gösterisi

Ebru Thwaites Diken'in 'Siyaset ve Dinin Gösterisi' kitabı Metis Yayınları tarafından yayımlandı. Çalışmada Ulak, Takva, İtirazım Var, İftarlık Gazoz, The İmam, Gölgesizler filmleri inceleniyor.

soner sert

Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü Öğretim Üyesi Ebru Thwaites Diken'in geçtiğimiz günlerde Metis Yayınları'ndan 'Siyaset ve Dinin Gösterisi' isimli bir kitabı yayımlandı.

Siyaset ve Dinin Gösterisi, Ebru Thwaites Diken, 144 syf., Metis Yayıncılık, 2021.

Siyaset, din ve sinema olgularının ortak kökeni, her üçünün de gösteriye dayanmasında yatar. Bu olgulardan herhangi biri ya da hepsi icraya döndüğünde, gerçeğe ulaşmaya çabaladığında bir ikinciye (alıcıya/seyirciye/görene) muhtaçtır ve direkt olarak muhatabına kavuşmaya çalışır. Dolayısıyla birbirlerine karışmaları, diğerlerinin alanına müdahil olmaları ve yepyeni bir biçime varabilmeleri ihtimal dâhilindedir.

Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Sinema ve Televizyon Bölümü Öğretim Üyesi Ebru Thwaites Diken'in geçtiğimiz günlerde Metis Yayınları'ndan 'Siyaset ve Dinin Gösterisi' isimli bir kitabı yayımlandı. "Günümüz Türkiye Sinemasından Altı Film Üzerine" alt başlığıyla yayımlanan çalışma, 2000 sonrası yapımı tamamlanan filmleri odağına alıyor. Çağan Irmak'ın "Ulak" (2007), Özer Kızıltan'ın "Takva" (2006), Onur Ünlü'nün "İtirazım Var" (2014), Yüksel Aksu'nun "İftarlık Gazoz" (2016), İsmail Güneş'in "The İmam" (2005) ve Ümit Ünal'ın "Gölgesizler" (2009) filmleri din ve siyaset olguları merkeze oturtularak inceleniyor.

Henüz başlangıçta Diken, dinsel ritüellerin ve siyasi törenlerin tarihsel bağlamda edindiği konuma değiniyor ve bir karşılaştırma yaparak, bugün gösteri bakımından ayrıcalıklı olan disiplinin sinema olduğunu söylüyor. Etki gücü ve kitleselliği hususunda, bahse konu olguları –gösteri bağlamında- geride bıraktığı düşünülen sinema sanatı, Diken'in de işaret ettiği gibi, "hangi öznelliğin üretildiğiyle ilgili olarak kolektif bilinçdışını şekillendirmektedir."

Diken, İslami sinemanın simge filmlerini ele almayı tercih etmiyor. Akla direkt olarak Müslümanlığın ilk dönemlerinde yaşam süren ki-

> Diken, dinsel ritüellerin ve siyasi törenlerin tarihsel bağlamda edindiği konuma değiniyor ve bir karşılaştırma yaparak, bugün gösteri bakımından ayrıcalıklı olan disiplinin sinema olduğunu söylüyor.

şilerin anlatıldığı biyografik filmler gelse de yazarın, daha çok varlık, mesihçilik, Gnostisizm, çilecilik, inanç ve heterodoksi gibi dini konu alan felsefi temaları irdeleyen filmleri incelediği görülüyor. Bu bağlamda Diken'in, film seçerken bir estetik skala belirlediği düşünülebilir. Bu noktadan hareketle, bahse konu olan temaların dine ilişkin nasıl yorumlamalarda bulunduğunu açıklamaya çalışan Diken, yazdığı filmlerin dine farklı bir boyutta baktığını söylüyor.

Birbirinden bağımsız bölümler halinde incelenen filmlerde yazar, ilk olarak Çağan Irmak'ın "Ulak" filmini Gnostisizm (varlıkla ilgili bilgilerin ilham ve keşif yoluyla edinilebileceğini iddia eden düşünce geleneği) bağlamı üzerinden ele alıyor. Kurumsallaşmış din olgusuna bir karşılaştırma yaparak sorular soran "Ulak"tan sonra Özer Kızıltan'ın "Takva"sını kaleme alan yazar, ekonomi üzerinden yine dinin kurumsallaşmasını masaya yatırıyor. Onur Ünlü'nün "İtirazım Var" filminin, "dolayımsız saf inancın ayinsel dine kıyasla nasıl daha önemli olduğu" sorusu üzerine düşündürmeye çalıştığını iddia eden Diken, Yüksel Aksu'nun "İftarlık Gazoz"unda ise kurumsallaşmış dini Alevi-Bektaşi mezhebiyle karşılaştırıyor. Aksu'nun bu filminde ele alınan İslami biçimin sosyalist öğretilerle benzerliğinin altını çizen Diken, İsmail Güneş'in "The İmam" filminin ise diğer filmlere nazaran, din olgusu üzerine daha açık ifadeler kullandığını söylüyor. Modernlik ve gelenekçilik arasındaki sınırların daha kalın çizgilerle çizildiği bu film, sadece kahramanlar üzerinde değil, mekânlar bağlamında da aynı tavrı yansıtıyor. Ümit Ünal'ın "Gölgesizler"ini, filmde hikâyesi anlatılan yazarın yaratıcılığı ve onun buyruklarını yerine getiren kahramanları üzerinden ele alan ve kurmaca ile gerçek, yanılsama ile hakikatte olan arasındaki karşıtlıklardan hareketle çözümlüyor.

Diken, özü itibariyle sinemanın da tıpkı siyaset ve din gibi duygu, ifade ve duygulanım yaratmadaki kapasitesi üzerinde durduğunu dile getiriyor.

Amacının, "siyaset ve dinin sinemasal doğasının, Türkiye sineması bağlamında kendini gösterme şekline dair kavrayışa katkıda bulunmak" olduğunu söyleyen Diken, özü itibariyle sinemanın da tıpkı siyaset ve din gibi duygu, ifade ve duygulanım yaratmadaki kapasitesi üzerinde durduğunu dile getiriyor. Bu bağlamda sinemanın da hem siyasa hem de bir inanç meselesi olduğunu söylemek mümkündür. İnanmayan, bir inanç taşımayan, kendine ve insanlığa dair sorular sormayan, kendini ve insanlığı güzelleştirmeyen, bir davası olmayan (bu husus inanç dışında bilgi de gerektirir) bir kişi sinema yapabilir mi zaten?

İktidarın ‘ideal toplum’ düşüncesi ve Diyanet

Burcu Karakaş, ‘Biz Her Şeyiz’ çalışmasında iki soruya yanıt arıyor: “Diyanet İşleri Başkanlığı, nasıl oldu da bu konuma geldi?” ve “Diyanet, eriştiği ayrıcalıklı konumda nasıl çalışmalar yapıyor?”

ali bulunmaz

> ‘Biz Her Şeyiz’ - Diyanet’in İşleri’ başlıklı çalışmasında Burcu Karakaş, iki temel soruya yanıt arıyor: “Diyanet İşleri Başkanlığı, nasıl oldu da bu konuma geldi?” ve “Diyanet, eriştiği ayrıcalıklı konumda nasıl çalışmalar yapıyor?”

“Biz Her Şeyiz” - Diyanet’in İşleri’, Burcu Karakaş, 262 syf., İletişim Yayıncılık, 2021.

Bütçesiyle, kurumun başkanı ve çalışanlarının açıklamalarıyla, çatısı altında yürütülen projelerle, siyasetle girift ilişkisiyle ve kuruma dair yapılan haberlerle sürekli gündemde Diyanet İşleri Başkanlığı.

2002’den beri iktidar eliyle sürdürülen toplum mühendisliğinin en önemli parçasına dönüştürülen, halkın hatırı sayılır bir kesimince tartışılıp eleştirilen bu kurumun hâli pür melaline ilişkin ‘’Biz Her Şeyiz’-Diyanet’in İşleri’ başlıklı çalışmasında Burcu Karakaş, iki temel soruya yanıt arıyor: “Diyanet İşleri Başkanlığı, nasıl oldu da bu konuma geldi?” ve “Diyanet, eriştiği ayrıcalıklı konumda nasıl çalışmalar yapıyor?”

Karakaş’ın bu sorulara cevap arama ve bulma süreci, kurulduğu günden beri tartışılan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın faaliyet alanlarının nasıl genişletildiğini gözler önüne sererken özellikle 2002’den sonra, politika üretme veya siyasete daha çok dâhil edilme, dolayısıyla iktidarın istediği “ideal toplum” yaratma düşüncesi ve eylemini ortaya koyuyor.

‘DİYANET A.Ş’ ELİYLE YÜRÜTÜLEN TOPLUM MÜHENDİSLİĞİ PROJESİ

1950’lerden başlayarak yetkileri ve faaliyet alanları artırılan, 1982 Anayasası’yla birlikte, Karakaş’ın da hatırlattığı gibi Diyanet’e, Türk-İslam sentezini toplumda güçlü temellere oturtma görevi verildi. Eli okullara, yurtlara ve kültür-sanata kadar uzanan kurumun, kapatılması ya da faaliyetlerinin kısıtlanmasının yolu yasal düzenlemelerle kesildi.

“Diyanet’in sorumluluklarının ve faaliyetlerinin “cami dışına” taşınması, sosyal ve kültürel yaşamın yeniden düzenlenmesi anlamına geliyor. Karakaş, bu fiili ve resmi durumun yanı sıra “Diyanet’in itibarının, hiç olmadığı kadar önemsendiği, kurumu itibarsızlaştırdığı düşünülen yayın ve açıklamaların dikkatle takip edilerek onlara anında yanıt verildiği” notunu düşüyor.

2002’den sonra hız verilen “yeni nesil” yetiştirmede, “milli ve manevi değerleri sağlamlaştırma” çalışmalarında Diyanet önemli bir araca dönüştürüldü. Karakaş’ın ifadesiyle “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın her sene artan bütçesini, toplumu dizayn etmeye yönelik faaliyetlerini ve açıklamalarını konuşmak neredeyse gündelik hayatımızın rutin bir parçası hâline geldi, kadınların kaç çocuk doğurması gerektiğinin bile artık Diyanet İşleri Başkanı’na sorulduğu günlerden geçiyoruz.”

Diyanet’in sorumluluklarının ve faaliyetlerinin “cami dışına” taşınması, sosyal ve kültürel yaşamın yeniden düzenlenmesi anlamına geliyor. Karakaş, bu fiili ve resmi durumun yanı sıra “Diyanet’in itibarının, hiç olmadığı kadar önemsendiği, kurumu itibarsızlaştırdığı düşünülen yayın ve açıklamaların dikkatle takip edilerek onlara anında yanıt verildiği” notunu düşüyor.

Tüm bunlarla birlikte, Diyanet, “ahlaki ve sosyal açıdan olumsuz sonuçlar doğurduğunu” belirttiği yayınları ve feminizmi kıyasıya eleştiriyor; aile içi şiddet konusunda kadınlara “sabır” ve “fedakârlık” telkin ediyor, fetvalar ve vaazlar aracılığıyla sosyal ve kültürel yaşama dair “fikirlerini”, hem Türkiye’de hem de yurt dışında paylaşıyor.

Karakaş, araştırmasında bu faaliyetlerin bütçesine geniş yer ayırmış. Ayrıca 2002’den beri Diyanet’e tahsis edilen taşınmazlar, açılan kadrolar ve kurum içinde oluşturulan birimler ile personel atamalarına ilişkin ayrıntılı bilgiler bulunuyor kitapta. Bunlarla birlikte, Diyanet’in yürüttüğü ve yürüteceği projeler ve çalışmalar yani “nitelikli din hizmeti” için talep ettiği ödeneklere, Türkiye Diyanet Vakfı’nın kasasına

Burcu Karakaş, Diyanet'e ayrılan kaynaklar bağlamında, Çiğdem Toker'in belirlemesini hatırlatıyor: "Her bütçe, aynı zamanda siyasi iktidarların kaynak dağıtım tercihlerinin belgesidir."

giren para ve vakfın faaliyetlerine dair bilgi ve belgeler, "Diyanet A.Ş." başlığı altında sunuluyor okura.

Karakaş, Diyanet'e ayrılan kaynaklar bağlamında, Çiğdem Toker'in belirlemesini hatırlatıyor: "Her bütçe, aynı zamanda siyasi iktidarların kaynak dağıtım tercihlerinin belgesidir."

'İNANÇLI' VE 'HUZURLU' TOPLUM İÇİN 'İFFETLİ' VE 'FAZİLETLİ' AİLE

Diyanet'in, "kutsal aile"ye dair görüşleri ise Karakaş'ın çalışmasının en önemli bölümlerinden biri; kadına "af", "şefkat" ve "hoşgörü" tembih edildiği, erkeğin ise çalışmayla ve ev dışı hayatla özdeşleştirildiği bu görüş ve "fikirler" de 2002'den itibaren hız verilen toplum mühendisliğinin yapı taşlarından. Karakaş, Diyanet yetkililerinin aileyi, "sırların ifşa edilmemesi ve bütünlüğünün korunması gereken, bu işin sorumluluğunun yalnızca vatandaşa bırakılmadan kurum tarafından üstlenileceği, 'tehdit' ve 'tehlikelerle' karşı karşıya kalan bir kale" diye nitelendiğini anımsatıyor. "Kutsal aile kurumunun" yapısının güçlendirilmesi için yayınlar yapan, fetvalarla "fıtrata uygun yaşamayı" salık veren Diyanet yetkilileri, hem evlilik dışı ilişkileri ve LGBT+ birliktelikleri "helak olma" sebebi sayıyor hem de "son umut" ve "son kale" saydığı ailenin yaşayıp yaşatılması için evliliklerin, gerçekleştirilme ve sürdürülme koşullarına ilişkin görüşlerini sıralıyor. Başka bir deyişle "inançlı" ve "huzurlu" toplumun çimentosunun "dine uygun kurulmuş, 'iffetli' ve 'faziletli' aile olduğu" vurgulanıyor.

Bütün bunlara uygun olarak Diyanet'in en tepesinden Aile ve Dini Rehberlik Büroları'ndaki görevlilere kadar kurum çalışanları, aile içi şid-

> Diyanet'in, "kutsal aile"ye dair görüşleri ise Karakaş'ın çalışmasının en önemli bölümlerinden biri; kadına "af", "şefkat" ve "hoşgörü" tembih edildiği, erkeğin ise çalışmayla ve ev dışı hayatla özdeşleştirildiği bu görüş ve "fikirler" de 2002'den itibaren hız verilen toplum mühendisliğinin yapı taşlarından.

deti görmezden gelir veya hafife alırken kadının "merhametiyle" ve "sabrıyla" sürecek "mutlu evlilikler"i, çocukla tesis edilecek "huzurlu ve mutlu yuvalar"ı öğütlüyor.

Dini referanslı aile modelini, Diyanet'in yayınlarını inceleyip kurum görevlileriyle bizzat görüşerek ve açıklamalara (hutbelerden ve vaazlardan örneklere) yer vererek ortaya koyan Karakaş'ın, "kutsal aile kurumu" çalışmaları ve sonuçlarına dair yorumu şöyle: "Kurum içinde yükselen cılız karşı çıkışlara rağmen, Diyanet'in kadın haklarını dini referanslarla yeniden ele alarak topluma kabul ettirme çabası tüm hızıyla sürüyor. Bu noktada şüphesiz ki en büyük çelişki, Diyanet'in laik bir devlet yapılanması içinde hukuk devletinin sunduğu hakları İslâmi referanslarla yeniden tanımlama konusundaki ısrarıdır. Yapısal bir problem olan kadına şiddet sorununa 'merhamet', 'vicdan', 'şefkat' gibi kavramlarla çözüm üretilebileceği fikri düzenli olarak dile getiriliyor. Kadınlara 'en son çare' olarak boşanma telkin edilirken çekilen her türlü eziyet karşısında sabretmeleri salık veriliyor. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının ardında yatan temel nedenlerden birinin, kadınların artık tereddüt etmeden açtığı boşanma davaları olduğunu belirtelim. Ne yazık ki başta Diyanet'in faaliyetleri olmak üzere, 'kutsal aile' birliğinin dağılmaması için boşanmaların engellenmesine yönelik çalışmaların bedelini, kadınlar hayatlarıyla ödüyor."

BİR 'BEKA SORUNU' OLARAK GENÇLERİN 'DİNİ' EĞİTİMİ

Diyanet eliyle yürütülen dini referanslı toplum mühendisliğinin aile dışındaki önemli basamaklarından biri de çocuklara verilen "eğitimler." Karakaş, Diyanet'in bu projelerinin, ilk ve

“Kimi faaliyetler uğruna hukuk ilkelerinin göz göre göre çiğnenmesi, bu hukuksuzluklara karşı çıkarılan seslerin duymazdan gelinmesi sadece Diyanet’e değil, devlet kurumlarının tamamı na zarar veriyor.”

ortaöğretimle sınırlı kalmadığını, ana sınıfları ve anaokullarına uzandığını vurgulayıp yakın geçmişteki örnekleri ele alırken yeni rejim inşasında “değerler eğitimi” adıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin payını yorumluyor.

Meselenin diğer tarafında ise bir “beka sorunu” olarak gençlerin “dini eğitimi” bulunuyor; üniversitelerde inşa edilen camiler, yurtlarda görevlendirilen Diyanet personelinin yürüttüğü “manevi danışmanlık hizmetleri”, sohbet ve Kuran okuma programları, “gençlerin milli ve manevi değerlere uygun yetiştirilmesi”ne yönelik etkinlikler ve yayınlar, “Diyanet gençliği”ni genişletme amacıyla kurulan kulüpler ve düzenlenen çalıştaylar, “dindar lise gençliği”nin sayısını artırmak için hayata geçirilen projeler ve kurulan medya mecraları, bu “eğitim”e dahil. Karakaş’ın ifadesiyle Diyanet, bu etkinlikleriyle “devletin ‘ideolojik aygıtı’ olarak kendisine atfedilen işlevin hakkını veriyor.”

Karakaş’ın, Ali Bardakoğlu’yla gerçekleştirdiği söyleşi de kitabın önemli bölümlerinden. Bardakoğlu, Diyanet’in görev tanımını yaparken bugün tanık olduğumuz sorunlara işaret ediyor adeta: “Diyanet iki şey yapacak: Birincisi, İslâm dini hakkında toplumu doğru bilgilendirecek, İslâm’ın doğru bilgisiyle toplumu aydınlatacak. İkincisi; ibadet yerlerini düzgün bir şekilde kamu yararı mantığıyla yönetecek. O kadar, iki tane görevi var. Bir de yapmaması gerekenler var. Siyasetin dışında duracak, toplumsal ayrımcılık yapmayacak.”

Bardakoğlu’nun vurguladığı diğer bir nokta ise “Diyanet eleştirisinin, din eleştirisi olmadığı” ve “siyasetin Diyanet’e, Diyanet’in de siyasete karışmaması gerektiği.” Bardakoğlu, bu sözleriyle Karakaş’ın kitap boyunca anlattığı sorunları

özetlemiş ve içeriden biri olarak problemlerin çözüm yolunu göstermiş.

Karakaş, ‘Biz Her Şeyiz’-Diyanet’in İşleri’nde, bu son düzlüğe adım adım nasıl geldiğimizi haberlere, belgelere, yaptığı görüşmelere ve yorumlara dayanarak açıklıyor.

Karakaş, kitabın son sayfalarında şöyle diyor: “Kimi faaliyetler uğruna hukuk ilkelerinin göz göre göre çiğnenmesi, bu hukuksuzluklara karşı çıkarılan seslerin duymazdan gelinmesi sadece Diyanet’e değil, devlet kurumlarının tamamına zarar veriyor. Din ve devlet işlerinin iç içe geçmesiyle yetki alanlarının sınırları muğlaklaşıyor. Bu ‘yeni normal’, Diyanet’in konumunu güçlendirmeye yararken işbirliği yaptığı kamu kurum ve kuruluşlarının bir kısım yetkileri gaspa uğruyor, devlet bütçesi belli bir tanımı olmasa da sürekli dile getirilen ‘toplumun dinî ihtiyaçları’ uğruna Diyanet için harcanıyor, kadın ve çocuk hakları ihlal ediliyor. Diyanet’in dokunulmaz olması gerektiğine yönelik kamuoyunda oluşturulmak istenen algı, kurumun faaliyetlerine yönelik kapsamlı tartışma fırsatını ortadan kaldırıyor.”

Diyanet İşleri Başkanlığı; dokunanın, eleştirenin ve hakkındaki gerçekleri belgelerle ortaya koyanın yanacağı bir kurum hâline getiriliyor hızla. Bu durum da yirmi yıllık toplum mühendisliği sürecinin son düzlüğünde karşımıza çıkan, yaşama ve siyasete egemen kılınmaya çalışılan biat kültürünün bir yansıması.

Karakaş, ‘’Biz Her Şeyiz’-Diyanet’in İşleri’nde, bu son düzlüğe adım adım nasıl geldiğimizi haberlere, belgelere, yaptığı görüşmelere ve yorumlara dayanarak açıklıyor.

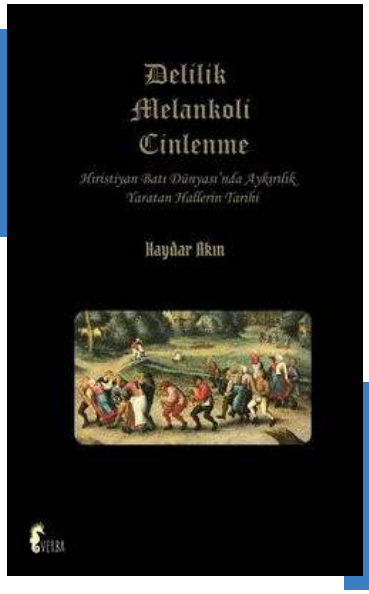
Hıristiyan Batı dünyasında ‘ötekilerin’ tarihi

Haydar Akın’ın ‘Delilik, Melankoli, Cinlenme’ çalışması, Verba Yayınları tarafından yayımlandı. Akın’ın çalışması, Batı dünyasında “ötekilerin” tarihini gözler önüne seriyor.

tuna arıgüç

Haydar Akın'ın 'Delilik, Melankoli, Cinlenme - Hıristiyan Batı Dünyası'nda Aykırılık Yaratan Hallerin Tarihi' adlı kitabı Verba Yayınları tarafından yayımlandı.

Delilik Melankoli Cinlenme - Hıristiyan Batı Dünyası'nda Aykırılık Yaratan Hallerin Tarihi, Haydar Akın, 312 syf., Verba Yayınları, 2021.

"Yirminci yüzyıl başlarında Pierre Janet, yoksul görünen bir hastaya oranla varlıklı bir hastaya daha 'yumuşak' bir tanı konulduğuna işaret etmişti; günümüzde de iyi bilinen bir dizi deneyde, tuhaf düşüncelerden yakınan iyi giyimli, belâgatli insanların, birebir aynı semptomlardan yakınan, kılıksız ve kötü konuşanlara oranla daha sık 'ayrıksı' olarak nitelendiği ortaya çıkmıştır. İkinci grupta olanlara şizofreni tanısı konulması, hastaneye yatırılıp ilaç tedavisine başlatılmaları ihtimali daha yüksektir." D. Leader, 'Delilik Nedir' (2016, B. E. Aksoy çev.)

Haydar Akın'ın 'Delilik, Melankoli, Cinlenme - Hıristiyan Batı Dünyası'nda Aykırılık Yaratan Hallerin Tarihi' adlı kitabı Verba Yayınları tarafından kısa bir süre önce yayımlandı.

Haydar Akın'ın 703 sayfa boyunca ele aldığı toplumsal yapı, yer yer Foucault'yu anımsatıyor. Foucault'daki gibi deliliğin ayrıksı ve ötekileştirici yanları öne çıkıyor ancak Foucault'dan ayrı olarak Hıristiyan Batı dünyasının adeta keski aletiyle anatomisini çıkartan Akın'ın akıcı dili bir yandan okumayı kolaylaştırırken, diğer yandan da yapılan alıntılar ve dipnotlarla akademik çalışmanın ciddiyetini ve yoğun emeğini gözler önüne seriyor. Foucault'da delilik, siyasi yapılanmanın, sosyolojik kurumların bir sonucu olarak ele alınırken, Haydar Akın, deliliği antropolojik incelemeye yakın tarihsel bağlamında okuyucuların ilgisine sunmuş.

Yaptığım alıntıda da vurgulandığı gibi delilik, cinlenme, melankoli çoğunlukla bir yoksul ve öteki hastalığı olarak kabul ediliyor. Antik çağda, hastalık olarak karşımıza çıkan melankoli, Ortaçağ'da cadılık, cinlenme ve içine şeytan kaçma durumlarına kadar geliyor. Kitap, öncelikle hastalık kavramı ile konuya başlıyor: "Çok garip, hasta ve aptal, doğru ifade edip

> Haydar Akın'ın 703 sayfa boyunca ele aldığı toplumsal yapı, yer yer Foucault'yu anımsatıyor.

edemeyeceğimi bilemiyorum ama bana oldukça özellikli görünüyor, eğer birisi aptal ve aynı zamanda hasta ise, yani her ikisi bir aradaysa bu dünyadaki en elem verici durumdur." (T. Mann, Zauberberg 1987)

Hastalık kavramının zaman içinde farklı kültürlerdeki evrimi, dinsel, tarihsel, felsefi, sosyokültürel ve biyolojik bağlamları öne çıkarılmak suretiyle yapılan tanımlar ayrıntılı bir şekilde incelenerek antropolojiye daha da yakınlaşıyor. Farklı kültürlerde hastalık, nedenleri ve tedavi yöntemleri bütün bir kitap boyunca ele alınmış. Temel mesele, Hıristiyan batı tarihinde hastalıklı insanın işe yaramaz, öteki ve asalak olarak görülmesi. Tarih boyunca toplumlara yük olarak algılanan hastalıklı insan, ideal topluma ulaşmanın da bir kamburu olarak değerlendiriliyor.

"*Hastalık bize ait bir şey değildir ki, zararlıdır, geceyle beraber geçip giden bir kabusa benzer. Salt yitip gitmesinden öte bir şey istenmez öncelikle uykunun yorgunluğu uzaklaştırması gibi.*" (Bloch, 2007:547)

Sıkıntılı bir yurttaşlık olarak tanımlanan hastalık, tarih boyunca hekimlerin üzerinde çalıştığı, yok etmek istediği ve merak uyandıran bir durum. Antik Çağ'da, beden sıvılarının hastalığa neden olduğu düşünülürken, Ortaçağ'a geldiğimizde hastalık Tanrı'nın laneti olarak görülüyor. Toplumsal, dinsel yapı hastalık tanımlarını da doğrudan etkiliyor.

MELANKOLİ

Antik Çağ'da melankoli, beden sıvıları ile ilişkilendirilirken, Ortaçağ'da cinlenme, Yeni Çağ'da ise "sanatçı hastağı" olarak görülebiliyor. Kitapta, melankoliye karşı Antik Çağ'da tedavi yöntemleri olarak iyileştirici otlar, ha-

> Delilik, cinlenme, melankoli çoğunlukla bir yoksul ve öteki hastalığı olarak kabul ediliyor. Antik çağda, hastalık olarak karşımıza çıkan melankoli, Ortaçağ'da cadılık, cinlenme ve içine şeytan kaçma durumlarına kadar geliyor.

mamlar, ılık banyolar ve diyet ön plana çıkıyor. Delilik hallerinin dışında bugün engelli bireylerin hakları tartışılırken, Ortaçağ'da özürlü doğumlar bir anamoli olarak Tanrı'nın laneti şeklinde değerlendiriliyor.

Melankoli, günümüzün bipolar hastalığının ilk görülme şeklinin genel adı olarak karşımıza çıkmış. Derin üzüntünün ardından olağanüstü çılgınlık dönemi ya da tam tersi. Bugünün akıl hastalığının geçmişine baktığımızda halen tedavi edilememiş olması ise okuyucuda ilginç bir anekdot olarak görülebilir. Evet, Antik Çağ'dan günümüze kalıcı bir tedavi yöntemi bulunamamış, semptomların baskılanması (bugün kullanılan ilaçlar) olarak yaşanan tedavi adı altında "deliliğin" yok edilememiş olmasını ise ilginç bir tarihsel bakış eşliğinde değerlendirilebiliriz. Melankoli (bipolar bozukluğun) tarihi olarak yapılan okuma da oldukça ilginç ve keyifli ayrıntılar sunmuş.

VEBA SALGINI

Kitabın önemli bir bölümü de veba salgınına ayrılmış. Vebada insanlar, yoksullar ve zenginler olarak ayrılamadığı için vebanın bir yoksul hastalığı olarak görülmemesi, vebalılara karşı insaflı olunmasına yol açmış. Yani, melankoli veya delilikte ya da özürlülükte yoksul insanlar dışlanırken, elbette kralların deliliği örtbas ediliyordu. Ancak vebada yoksul ve zengin ayrımı ortadan kalktı. Meryem Ana'nın kurtarıcı olduğu inancı yoğunlaşırken, vebadan kurtulmanın bir toplumsal kurtuluş olduğu fikri kabul görüyor.

TANRISAL ŞİFA VE İBADET

Hıristiyan Batı dünyasında Ortaçağ ve Yakın Çağ'ın başlangıcında şifanın Tanrı'dan gelece-

> Hastalık kavramının zaman içinde farklı kültürlerdeki evrimi, dinsel, tarihsel, felsefi, sosyokültürel ve biyolojik bağlamları öne çıkarılmak suretiyle yapılan tanımlar ayrıntılı bir şekilde incelenerek antropolojiye daha da yakınlaşıyor.

ğine ve ancak ibadet yoluyla elde edildiğine inanılmış. Bu çağlarda, manastırlar hasta ve yoksul bakımına açılarak, din adamları ve rahibeler halka ibadet yoluyla şifa bulmanın yollarını gösteriyor.

CADI AVI

Tamamen ötekileştirilen delilik ve özürlülük halleri Ortaçağ'da bir başka toplumsal travmayı ortaya çıkarıyor. Cadı avı, halk hekimi sayılabilecek bilge kadınların yakılması, tıbbın gerilemesine, insanların basit nedenlerle ölmesine neden olmuş. Ortaçağ'ın din adamları sofuluklarıyla ön plana çıkarken, şeytan korkusu daha da cinlenmeyi, yoksul yaşam biçimi daha da delirmeyi sağlıyor. Ayrıca melankolik kadınların da cadı olarak kabul edildiği dönemde bazı hekimler, melankolinin bir hastalık olduğunu, melankoliye yakalanmış kadınların suçlu değil hasta olduğunu söylüyor. Ancak yine de kadın düşmanlığından kurtulamayan bu hekimler de kadınları insandan saymamış.

Akın'ın bu çalışması, Batı dünyasının, "ötekilerinin" tarihini gözler önüne seriyor. Toplumdan dışlanan, hastalıklı bireyler, yoksullar, cinlenmişler, 18. yüzyıla gelindiğinde psikiyatrinin ortaya çıkmasıyla hastanelere kapatılıp, toplumdan yalıtılırlar. Ayrıca hastanelere, aykırı düşünen insanlar ve özellikle kadınlar kapatılır. Yani, Batı'nın yüzyıllar süren serüveninde insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, engelli hakları ihlalleriyle dolu yüzü, kitapta ayrıntılı bir şekilde yer alıyor.

Kısaca, okuması oldukça keyifli, zihin açıcı ve tarihsel meraklara ışık tutacak özellikte, yoğun emeğin ve araştırmanın ürünü bir kitap, okuyucuları ile buluştu desek, son sözü söylemiş oluruz...

Empati ve umut arasında: Kelebek Zihinli Çocuk

Victoria Williamson'ın romanı 'Kelebek Zihinli Çocuk', Genç Timaş Yayınları tarafından yayımlandı. Yazar, yeni dünyada yaşanan zorlukları edebiyatın tüm olanaklarını kullanarak çocuklara aktarıyor.

erhan yılmaz

> Victoria Williamson, Genç Timaş Yayınları tarafından, Gizem Şakar çevirisiyle yayımlanan ‘Kelebek Zihinli Çocuk’ adlı romanında hiperaktivite ve dikkat eksikliğini edebiyatın tüm olanaklarını kullanarak okura aktarıyor.

Kelebek Zihinli Çocuk, Victoria Williamson, Çevirmen: Gizem Şakar, 272 syf., Genç Timaş Yayınları, 2021.

Yeni neslin sağlık sorunları arasında hiperaktivite bozukluğu ve dikkat eksikliği üst sıralarda yer alıyor. Gün geçtikçe yaşamlarımızı daha çok etkileyen dijitalleşme, beraberinde birtakım sağlık sorunlarını da getirdi. Birçok uyaranın aynı anda hayatlarımıza girmesi biz yetişkinler kadar çocukları da etkiledi. Peki bu yeni dünyada yaşananların hikâyesini nasıl anlatmalı? Çocuklar için kaleme alınan öykülerin belki de en temel meselesi budur: Yaşanan zorluklar, çocuklara aktarılırken hikâyeyi nasıl kurmalı? Victoria Williamson, Genç Timaş Yayınları tarafından, Gizem Şakar çevirisiyle yayımlanan ‘Kelebek Zihinli Çocuk’ adlı romanında bu meseleyi edebiyatın tüm olanaklarını kullanarak okura aktarıyor.

Öncelikle Williamson’ın, kitapları dünyanın birçok diline çevrilen bir yazar olduğunu belirtmek gerek. Yazar, aynı zamanda akademik eğitimini özel gereksinimli çocuklar üzerine yapmış, alanında yetkin bir isim. Hâl böyle olunca Williamson, akademik birikimini edebiyat aracılığıyla okura aktarırken, bu çok hassas teraziyi de oldukça iyi kuruyor.

‘KELEBEK ZİHİNLİ ÇOCUK’UN ATMOSFERİ

‘Kelebek Zihinli Çocuk’, gerek atmosfer yaratımı gerekse karakterlerini ete kemiğe büründürmesindeki marifetiyle dikkat çekiyor. Roman sanatının önemli bir unsuru olan atmosfer, okuyucularını içine çekerken gerçekliğin önemini bir kez daha gün yüzüne çıkarıyor. Çağın dikkat çekici meselelerinden biri olan dikkat dağınıklığı ve hiperaktivite bozukluğunun hayatlarımızdaki yansıyışını satır aralarında okura sunan Williamson’ın üslubu da bir hayli nahif ve dinamik. Karakterlere eşit mesafede duran yazar aynı zamanda onlarla okur arasında bir köprü görevi görüyor ve biz yetişkinle-

> ‘Kelebek Zihinli Çocuk’, gerek atmosfer yaratımı gerekse karakterlerini ete kemiğe büründürmesindeki marifetiyle dikkat çekiyor.

rin dahi unuttuğu empati duygusunu işlevsel bir noktaya taşıyor. Peki, bunu yaparken nasıl bir anlatım seçiyor? Okur için önemli bir mesele olan üslup kelimenin tam anlamıyla, hikâyenin kılcal damarlarına sızıyor ve hiçbir noktada dağılmayan ikili anlatımla her bir karakteri ayrı ayrı tanımamıza imkan sağlıyor.

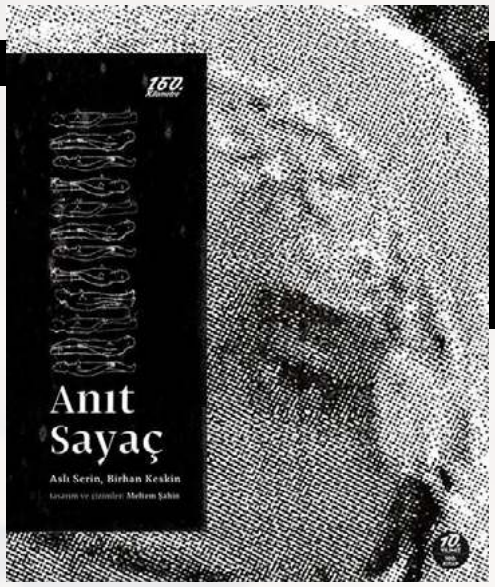
‘Kelebek Zihinli Çocuk’un iki ana karakteri olan Jamie ve Elin, masalsı bir anlatının içinde birbirlerini, yaşamı ve var oluşlarını kavramanın yolunu arıyorlar. Jamie’nin yaşadığı sağlık sorunlarıyla yüzleşme ve Elin’le kurduğu dayanışma yer yer duygusal sahnelerle yer yer de mizahi anlatımla hikayeye hizmet ediyor.

Aile kavramının olabildiğince farklı perspektiflerden ele alındığı ‘Kelebek Zihinli Çocuk’, ‘normal olmak’, ‘mükemmel olmak’ gibi zor kavramları gerçek dünyanın dinamikleriyle ele alıyor ve bunu okuruna aktarırken yalınlığı bir an olsun elden bırakmıyor.

Acı çekmenin, zorluklarla mücadele etmenin hayatın olağan akışında olabileceğini vurgulayan ‘Kelebek Zihinli Çocuk’, genç okurları bir noktada gerçek dünyayla buluşturuyor. Bahsi geçen buluşmanın bir yazar için hiç de kolay olmadığına hak vereceksinizdir. İşte Williamson tam olarak bu noktada sahneye çıkıyor ve okurun elinden tutup, her şeyin gerçek olduğu bir masal aleminin kapılarını açıyor.

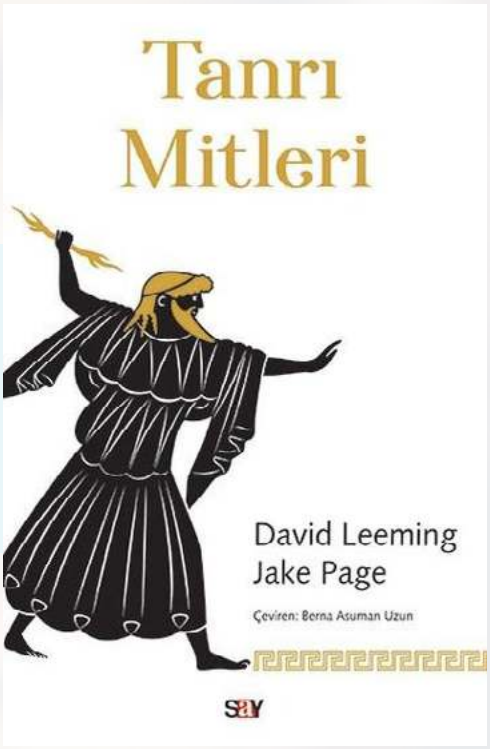
Dinamik bir olay örgüsüne sahip olan ‘Kelebek Zihinli Çocuk’ her şeyin yeniden başlayabileceğine, insanın hayatın tüm zorluklarına umutla direnebileceğine ve tüm bunlardan daha önemlisi empati duygusuyla zorlukların aşılabileceğine dair yetkin bir eser olarak okurlarını bekliyor.

YENİ ÇIKANLAR

Anıt Sayaç

Yazar: **Aslı Serin**
Yayınevi: **160.Kilometre**
Sayfa Sayısı: **64**

Tanrı Mitleri

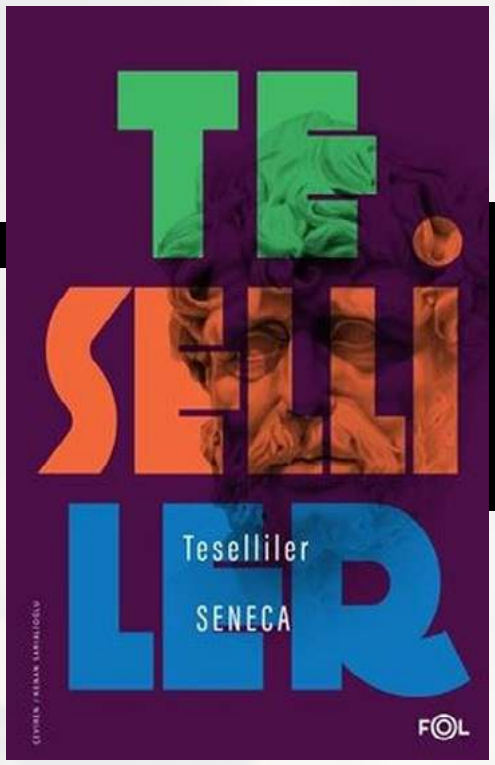
Yazar: **David Leeming , Jake Page**
Çevirmen: **Berna Asuman Uzun**
Yayınevi: **Say Yayınları**
Sayfa Sayısı: **224**

Kabil'in Torunu

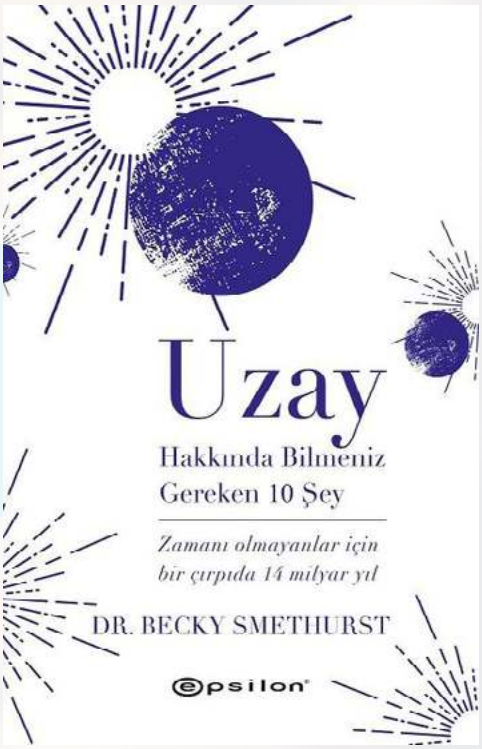
Yazar: **Ferhat Ünlü**
Yayınevi: **Sahi Kitap**
Sayfa Sayısı: **408**

YENİ ÇIKANLAR

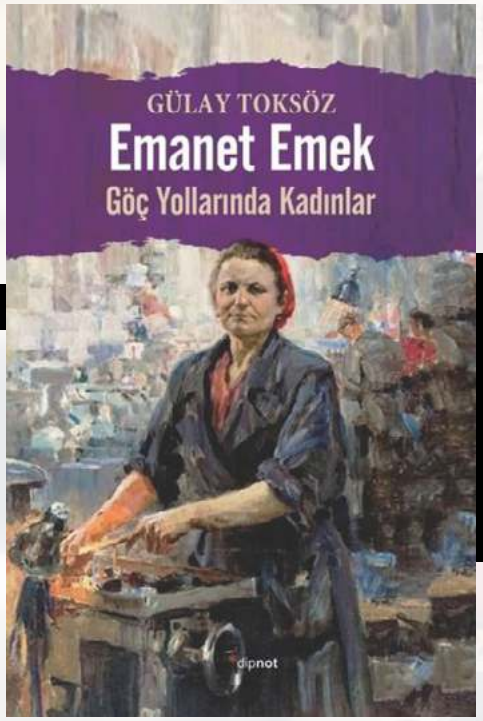
Teselliler

Yazar: **Seneca**
Çevirmen: **Kenan Sarıalioğlu**
Yayınevi: **Fol Kitap**
Sayfa Sayısı: **128**

Uzay Hakkında Bilmeniz Gereken 10 Şey

Yazar: **Becky Smethurst**
Çevirmen: **İrem Genç**
Yayınevi: **Epsilon Yayınevi**
Sayfa Sayısı: **112**

Emanet Emek

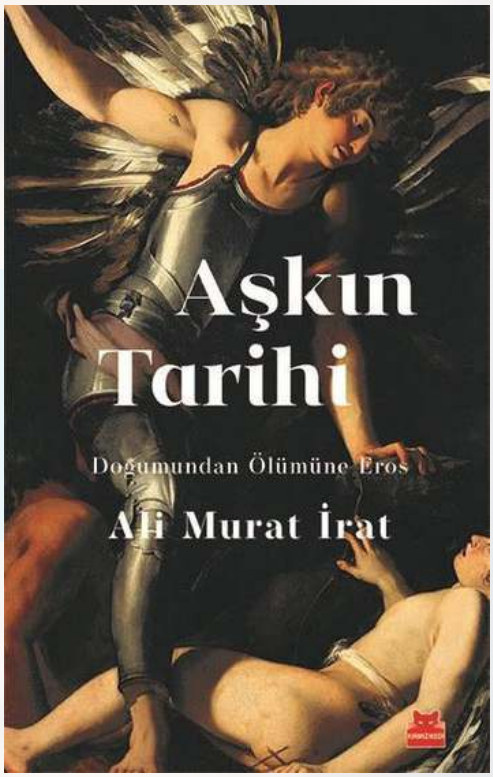
Yazar: **Gülay Toksöz**
Yayınevi: **Dipnot Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **208**

YENİ ÇIKANLAR

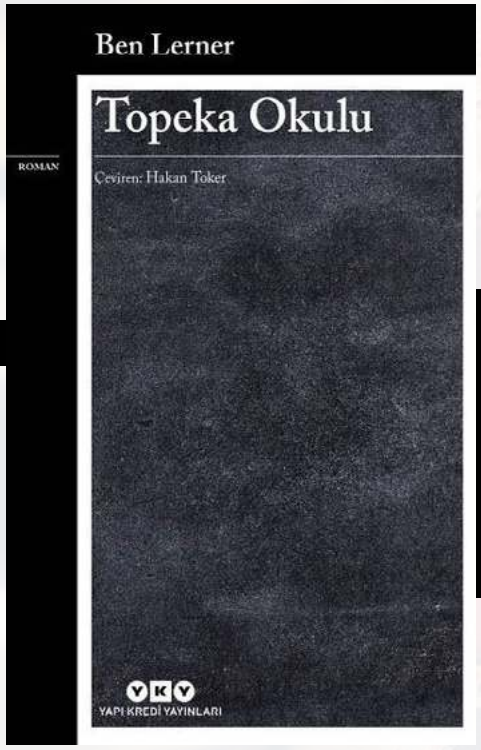
Ama Güzel

Yazar: **Geoff Dyer**
Çevirmen: **Soner Sezer**
Yayınevi: **Everest Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **240**

Aşkın Tarihi

Yazar: **Ali Murat İrat**
Yayınevi: **Kırmızı Kedi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **352**

Topeka Okulu

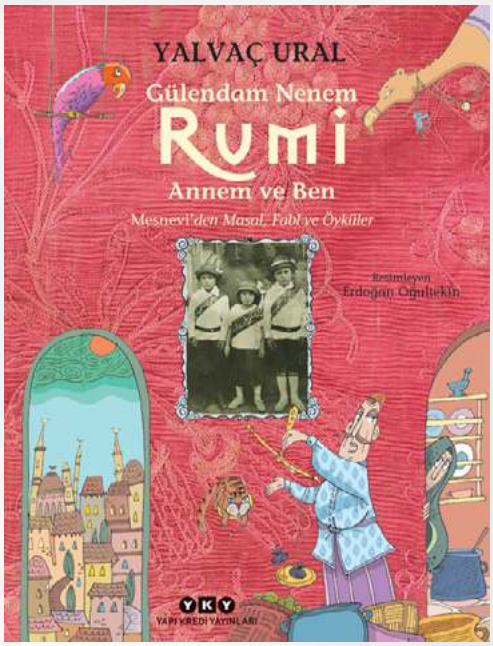
Yazar: **Ben Lerner**
Çevirmen: **Hakan Toker**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **248**

YENİ ÇIKANLAR

Sanki Her Şey Daha Dün Gibi

Yazar: **Oktay Akbal, Hilmi Yavuz**
Yayınevi: **Everest Yayınları**
Sayfa Sayısı: **168**

Gülendam Nenem, Rumi Annem ve Ben

Yazar: **Yalvaç Ural**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **308**

Kapıyı Çalan Sürpriz

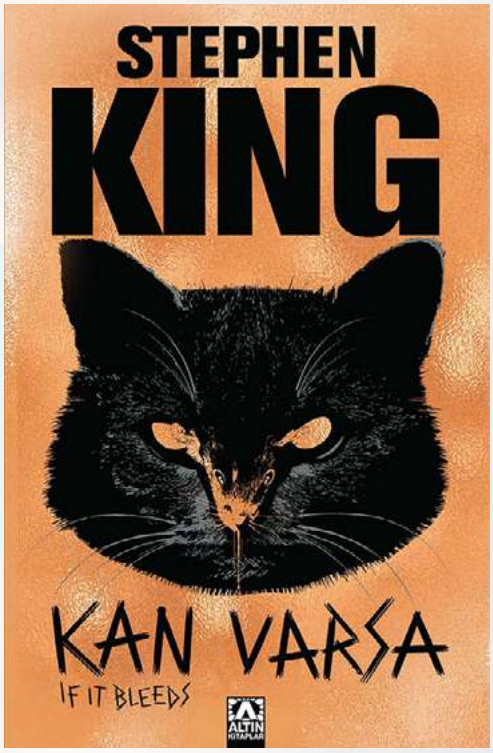
Yazar: **Dilşah Özdinç Kurt**
Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**
Sayfa Sayısı: **60**

YENİ ÇIKANLAR

Kardeşim Otizmli

Yazar: **Pınar Gogulan, Demir Vasiliy Gogulan**
Yayınevi: **Altın Kitaplar**
Sayfa Sayısı: **60**

Kan Varsa

Yazar: **Stephen King**
Çevirmen: **Gökçe Yavaş**
Yayınevi: **Altın Kitaplar**
Sayfa Sayısı: **432**

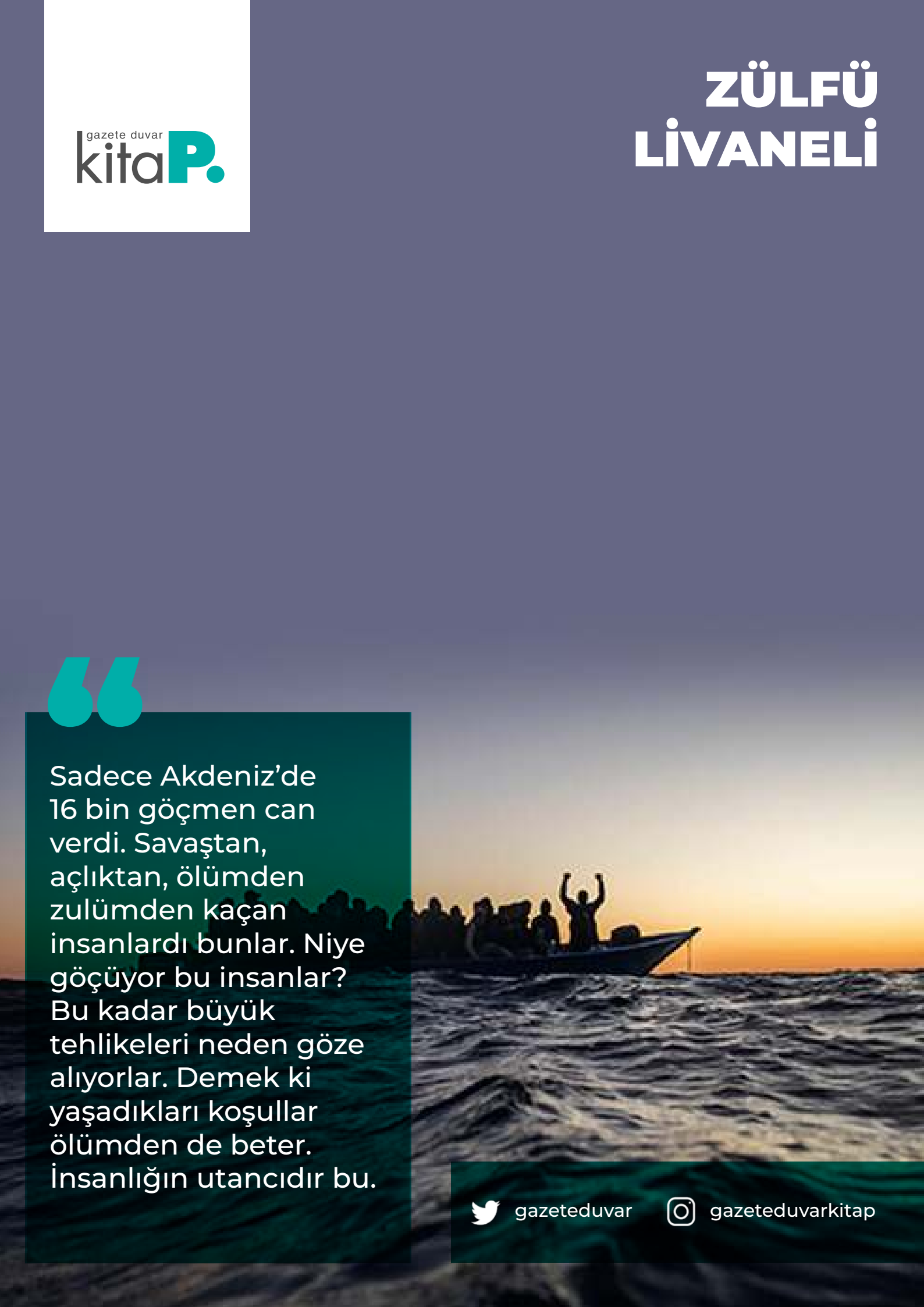

Yolum Umutla

Yazar: **Esin Karadeniz**
Yayınevi: **Edebiyatist Yayınları**
Sayfa Sayısı: **328**

gazete duvar kitaP.

ZÜLFÜ LİVANELİ

Sadece Akdeniz'de 16 bin göçmen can verdi. Savaştan, açlıktan, ölümden zulümden kaçan insanlardı bunlar. Niye göçüyor bu insanlar? Bu kadar büyük tehlikeleri neden göze alıyorlar. Demek ki yaşadıkları koşullar ölümden de beter. İnsanlığın utancıdır bu.

gazeteduvar gazeteduvarkitap